

**BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME
KURUMU**

**BANKACILIK SEKTÖRÜ RİSK
DEĞERLENDİRME RAPORU
(Aralık 2004 Dönemi)**

-3-

**Araştırma Dairesi
8 Ağustos 2005**

Bu Rapor kamuoyunu bilgilendirme amaçlı olup,
içinde yer alan bilgi ve verilere dayanarak verilecek yatırım ya da benzeri kararların
sonuçlarından BDDK ve yazarları sorumlu tutulamaz.

Görüş ve Önerileriniz İçin:

Dr. Sedat YETİM

6062 syetim@bddk.org.tr

Ayhan Yüksel

6750 ayuksel@bddk.org.tr

Aslı Balcı

6798 abalci@bddk.org.tr

İÇİNDEKİLER

TABLO VE GRAFİKLER.....	III
I. GİRİŞ.....	4
II. YÖNETİCİ ÖZETİ	5
III. KREDİ RİSKİ.....	8
A. RİSKE MARUZ POZİSYON TUTARI	8
B. RİSK FAKTÖRLERİNE DUYARLILIK	11
C. RİSK FAKTÖRLERİNİN GELİŞİMİ	15
D. RİSKLİLİK DÜZEYİ.....	16
E. SERMAYE YETERLİLİĞİ.....	17
IV. PİYASA RİSKİ.....	19
A. FAİZ ORANI RİSKİ.....	19
B. HİSSE SENEDİ FİYAT RİSKİ.....	24
C. KUR RİSKİ	27
D. RİSKLİLİK DÜZEYİ.....	30
E. SERMAYE YETERLİLİĞİ.....	34
V. YAPISAL FAİZ ORANI RİSKİ.....	36
A. RİSKE MARUZ POZİSYON TUTARI	36
B. RİSK FAKTÖRLERİNE DUYARLILIK	37
C. RİSK FAKTÖRLERİNİN GELİŞİMİ	38
D. RİSKLİLİK DÜZEYİ.....	39
VI. LİKİDİTE RİSKİ.....	41
A. RİSKE MARUZ POZİSYON TUTARI	41
B. RİSK FAKTÖRLERİNE DUYARLILIK	42
C. RİSK FAKTÖRLERİNİN GELİŞİMİ	46
D. RİSKLİLİK DÜZEYİ.....	47
VII. SONUÇ.....	48

TABLO VE GRAFİKLER

TABLolar

Tablo 1: Takipteki alacakların gelişimi.....	11
Tablo 2: Kredilerin vade ve para cinsi dağılımı.....	11
Tablo 3: Kredilerin büyüklük ve müşteri sayısı dağılımı.....	12
Tablo 4: Kredi türlerinin oransal payları	13
Tablo 5: Kredilerin sektörlere göre dağılımı ve takibe dönüşüm oranları.....	13
Tablo 6:TGA içerisinde en yüksek paya sahip alt sektörler	14
Tablo 7: TGA'lar ve teminat (ve garanti) bilgileri	15
Tablo 8: Sektörlerin takibe dönüşüm oranları ile portföye ilişkin oran arasındaki korelasyon.....	16
Tablo 9: Kredi riskine ilişkin zarar dağılımının ortalaması ve standart sapması.....	17
Tablo 10: Kredi riskine tabi kalemlerin dağılımı	18
Tablo 11: Kredi riskine tabi kalemlerin risk ağırlıklı aktifler içerisindeki payları	18
Tablo 12:Faiz oranı genel piyasa riskine tabi pozisyonların grup içi oransal payları	20
Tablo 13:Yeniden fiyatlama tarihine kalan süre itibarıyla net pozisyonların oransal dağılımı	21
Tablo 14: Ticari portföyün menkul kıymet türleri itibarıyla dağılımı.....	22
Tablo 15: Spesifik riske tabi kalemlerin oransal dağılımı.....	22
Tablo 16: Hisse senetlerinin ülke piyasalarına dağılımı.....	25
Tablo 17: Ana endekslere dahil olan hisse senetleri	26
Tablo 18: Gruplar itibarıyla bilanço içi ve genel yabancı para açık pozisyonunun gelişimi	28
Tablo 19: Yabancı para pozisyonların para cinsleri bazında dağılımı	29
Tablo 20: Hesaplanan VaR değerleri.....	32
Tablo 21: İkinci el DİBS faizlerindeki olası değişimlerin etkileri.....	32
Tablo 22: Eurobond fiyatlarındaki olası değişimlerin etkileri	34
Tablo 23: Kurlardaki olası değişimlerin etkileri	34
Tablo 24: Yasal sermaye yükümlülüğünün dağılımı	34
Tablo 25: Piyasa riski sermaye yükümlülüğünün bileşenleri.....	35
Tablo 26: Varlık ve yükümlülüklerin faiz yapısı	37
Tablo 27: Yeniden fiyatlama tarihine göre varlıklarla yükümlülükler arasındaki fark	38
Tablo 28: Yapısal faize ilişkin risklilik seviyesinin belirlenmesinde kullanılan senaryolar	40
Tablo 29: Yapısal faiz oranı riskine ilişkin senaryo sonuçları.....	40
Tablo 30: Bankacılık sektörü için çeşitli vade dilimlerinde kümülatif likidite seviyeleri.....	42
Tablo 31: Seçilmiş likit varlık ve ödeme yükümlülüklerinin oransal payları.....	45
Tablo 32: Seçilmiş kalemlerin vade dilimleri itibarıyla dağılımı.....	45
Tablo 33: Gruplar itibarıyla YP likidite dengesi	46
Tablo 34: Çeşitli senaryolar için oransal likidite açıkları	47
Tablo 35: Çeşitli senaryolar için oransal likidite açıkları	47

GRAFİKLER

Grafik 1: TP ve YP kredi hacminin gelişimi.....	9
Grafik 2: Krediler ve brüt TGA'nın toplam aktifler içerisindeki payı.....	10
Grafik 3: Brüt ve net TGA tutarlarının gelişimi.....	10
Grafik 4: Sektörel bazda takibe dönüşüm oranları.....	16
Grafik 5: Ticari portföy ve türev finansal işlemlerin gelişimi	19
Grafik 6: İkinci el DİBS piyasasında oluşan ortalama bileşik faizler	23
Grafik 7: İkinci el DİBS faizinin volatilitesi.....	24
Grafik 8: Hisse senetlerinin ve yatırım fonlarının ticari portföy içerisindeki payı.....	25
Grafik 9: İMKB-100 endeksinin ve günlük getirisinin gelişimi	26
Grafik 10: İMKB-100 endeksi günlük getiri volatilitesi.....	27
Grafik 11: Bilanço içi pozisyon ve yabancı para net genel pozisyonunun gelişimi	28
Grafik 12: USD ve EUR Kurları ile USD/EUR Çapraz Kurunun Gelişimi	30
Grafik 13: USD getiri volatilitésinin gelişimi	30
Grafik 14: Faiz açıklarının gelişimi	36
Grafik 15: Faiz oranlarının gelişimi	38
Grafik 16: Ortalama düzeltilmiş plasman faizi, düzeltilmiş faiz maliyeti ve faiz marjının gelişimi.....	39
Grafik 17: Likidite açıklarının gelişimi	41
Grafik 18: Para cinsleri bazında oransal likidite açıkları.....	43
Grafik 19: Gruplar ve vade dilimleri itibarıyla oransal ve dönemsel likidite açıkları	44

I. GİRİŞ

Bu rapor, bankacılık sisteminin genel risklilik düzeyine ilişkin banka grupları ve sektör bazında veri ve değerlendirmeleri kapsamaktadır.

Rapordaki değerlendirmeler banka grupları ve sektör bazında yapılmakta olup, banka bazında bilgilere yer verilmemektedir. Banka grupları, genelde bankaların sermaye ve faaliyet gruplarına göre belirlenmekte (kamu, özel, kalkınma ve yatırım, yabancı, TMSF), ancak likidite riskine ilişkin analizlerde mevduat bankaları mevduat tutarlarına göre gruplandırılmaktadır.

Raporda, öncelikle seçilmiş risk göstergelerine, sonrasında sistemin risklilik seviyesine ilişkin yönetici özetine yer verilmiştir. İlerleyen bölümlerde ise her bir risk türü itibarıyla veri ve değerlendirmeler yer almaktadır. Sektörün risklilik seviyesinin her bir risk türü itibarıyla değerlendirildiği bu bölümlerde, ilk olarak riske maruz pozisyon tutarlarındaki gelişmeler ve pozisyonların çeşitli risk faktörlerine olan duyarlılıkları incelenmiştir. Ardından risk faktörlerindeki gelişim incelenmiş ve her bir risk türü için çeşitli yöntemler kullanılmak suretiyle sistemin risklilik düzeyine ilişkin gösterge değerler hesaplanmıştır.

Söz konusu değerler, risk faktörlerine ve banka pozisyonlarına ilişkin bazı zorunlu varsayımlar dikkate alınarak hesaplanmış gösterge değerler olup, mutlak olarak pozisyonların risklilik düzeyini yansıtmak yerine risklilik düzeyindeki görece değişimleri açıklamak amacıyla hesaplanmış birer “performans endeksi”dir. Risklilik düzeyinin analiz edildiği kısımlarda, çeşitli senaryolar altında bankaların maruz kalabilecekleri zarar tutarlarının hesaplandığı senaryo analizlerine de yer verilmiştir. Raporda, kredi ve piyasa riskleri için tutulan sermaye tutarları da incelenmektedir. Ayrıca risk ölçümünün gelecek odaklı olması gereğinden hareketle raporda, çeşitli risk faktörlerindeki olası değişimlerinin gelecek dönemlerdeki muhtemel etkilerini gösterebilmek amacıyla, her bir risk türü itibarıyla ilgili dönem pozisyonları veri iken risk faktörlerindeki olası değişimlerin sonuçlarını irdeleyen senaryo analizleri yapılmıştır.

Müteakip raporlarda, risklilik düzeyinin daha hassas ölçülmesine yönelik gelişmiş yöntemlerin kullanılması ve bu çerçevede rapor içeriğinin genişletilmesi ve geliştirilmesi planlanmaktadır.

II. YÖNETİCİ ÖZETİ

Ekonomide yaşanan olumlu gelişmeler ve özellikle de faiz oranlarındaki düşüş, bankacılık sektörü kredi portföyünde genel bir artışa yol açmıştır. Riske maruz tutarı artırıcı etkisi olan bu değişime karşın, TP kredilerdeki artışın YP kredilerdeki artıştan daha fazla olması ve portföyde kısa vadeli krediler lehine gözlemlenen yoğunlaşmanın daha da belirgin hale gelmesi kredi hacmindeki artışın olumsuz etkilerini sınırlandırıcı bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Brüt tahsili gecikmiş alacakların (TGA) toplam aktifler içerisindeki payının sektör genelinde oldukça düşmüş olması da kredi riski açısından olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilecektir. Ancak, kredilerde müşteri sayısı ve kredi tutarı açısından yaşanan yoğunlaşmalar Haziran-Aralık 2004 döneminde azalış göstermekle birlikte önemli ölçüde devam etmektedir.

Faiz oranı riskine maruz pozisyon niteliğinde olan ticari portföy ve türev finansal araçların büyüklüğü ve riske duyarlılık düzeyi bize olası zararın büyüklüğü hakkında öngörülebilir bulunma olanağı sağlayacaktır. Bu çerçevede söz konusu pozisyonlarda 2003 yılı sonundan itibaren gözlemlenen istikrarlı ve ılımlı yükseliş trendinin Haziran-Aralık 2004 itibariyle tersine döndüğü görülmektedir. Bu husus diğer değişkenler aynı kalmak koşuluyla maruz kalınan faiz riskini azaltıcı bir gelişmedir.

Piyasa riskinin unsurlarından faiz oranı riski incelendiğinde, bu riske maruz temel kalemler olan ticari portföy ve türev işlemlerde 2003 yılı sonundan itibaren gözlemlenen istikrarlı ve ılımlı yükseliş trendinin Haziran-Aralık 2004 itibariyle tersine döndüğü görülmektedir. Bu husus diğer değişkenler aynı kalmak koşuluyla maruz kalınan faiz riski seviyesini azaltıcı bir gelişmedir. Faiz oranı genel piyasa riskine tabi kalemlerin bileşimi incelendiğinde, kalkınma ve yatırım bankaları hariç olmak üzere, bankalar için bir alacak hakkını temsil eden uzun pozisyonların bankalar için bir yükümlülük niteliğinde olan kısa pozisyonlardan önemli ölçüde yüksek olduğu görülmektedir. Toplam uzun pozisyonların toplam kısa pozisyonlardan önemli ölçüde yüksek olması, piyasa riski kapsamında, bankacılık sistemimizin olası faiz artışlarından olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

Genel olarak, getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş finansal araçlardan veya hisse senetlerinden oluşan pozisyonlar için spesifik riske maruz tutar incelendiğinde, söz konusu pozisyonların büyük ölçüde kamu menkul kıymetlerinden meydana geldiği görülmektedir. Bu husus genel nitelikli piyasa hareketleri açısından konsantrasyon riskini artırıcı bir unsur olarak değerlendirilebilecek olmakla beraber, kamunun kredi değerliliğinin yüksek ve istikrarlı olması nedeniyle spesifik riski azaltıcı bir unsur olmaktadır.

Hisse senetleri ve yatırım fonlarının ticari portföy içerisindeki payının düşük olması sebebiyle, söz konusu menkul kıymetler dolayısıyla maruz kalınan hisse senedi fiyat riski önemli bir piyasa riski kaynağı teşkil etmemektedir. Söz konusu kıymetlerin ticari portföy içerisindeki payları 2004 yılı içerisinde de önemli bir değişikliğe uğramamıştır. Hisse senetlerinin bileşimi ise iki dönem arasında önemli ölçüde değişmediği ve banka portföylerinin önemli bir bölümünün İMKB'de işlem gören hisse senetlerinden oluştuğu görülmektedir. Bu çerçevede hisse senedi fiyat riskinin önemli bir kısmı İMKB endeksinde ortaya çıkan hareketler ile açıklanabilecektir. İMKB-100 endeksinin gelişimi incelendiğinde ise, endeksin 2002 yılında başlayan artış trendini devam ettirdiği ve 2004 yılı sonunda 25.000 seviyelerine ulaştığı görülmektedir. Ayrıca günlük getirilerdeki volatilitenin de geçmiş yıllara

kıyasla düşük seviyelerde gerçekleştiği, ancak 2004 yılı içerisinde Mayıs ve Ekim aylarında artış gösterdiği görülmektedir.

Sektörün açık pozisyonu incelendiğinde, yabancı para net genel pozisyonunun iki dönem arasında azalış gösterdiği, bu durumun kur riski açısından olumlu bir gelişme olduğu değerlendirilmektedir. Açığın banka grupları itibarıyla incelenmesi durumunda, özel bankaların sektörün toplam açığından daha yüksek tutarda açık pozisyon ile çalıştığı, diğer bankaların ise toplamda kapalı pozisyonda çalıştığı görülmektedir. Ancak toplamda açık pozisyon rakamlarının yüksek olmaması nedeniyle kur riskinin bankacılık sisteminin geneli için ciddi bir risk unsuru yaratmadığı değerlendirilmektedir. Açık pozisyonu oluşturan kalemlerin bileşimi incelendiğinde, Haziran-Aralık 2004 döneminde USD'nin payında görece bir düşüş ve EUR'un payında bir artış olduğu görülmektedir. Bu durum yoğunlaşmadan kaynaklanan risklerin azalmasına sebep olmakla birlikte halen maruz kalınan kur riskinin büyük ölçüde USD ve EUR kurlarında meydana gelebilecek değişimler ile açıklanabilmektedir.

Sektörün maruz kaldığı piyasa riskinin seviyesi "parametrik riske maruz değer (Parametric VaR)" yöntemi ile ölçüldüğünde, VaR hesaplamalarda kritik rol oynayan DİBS faizlerinin standart sapmasında gözlenen azalışa paralel olarak, toplam VaR tutarının düştüğü gözlemlenmektedir.

Varlık ve yükümlülüklerin faiz yapısı incelendiğinde, sabit faizli varlıkların aktif toplamı içerisindeki oransal payının Haziran 2004 dönemine kıyasla az da olsa yükselmiş olduğu görülmektedir. Faizlerin önümüzdeki dönemde azalma eğiliminde olduğu varsayımı altında, sabit faizli varlıkların yüksek olması ve artış eğilimi göstermesi faiz riski açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Bankacılık sektörü için çeşitli vade dilimlerinde kümülatif likidite seviyesi incelendiğinde tüm vade dilimleri itibarıyla varlıklar ve yükümlülüklerin çeşitli para cinslerine göre dağılımı içerisinde YTL'nin payının az da olsa artmış olduğu görülmektedir. Bu gelişmeler YTL cinsinden toplam varlıkların toplam yükümlülükleri karşılama oranındaki artışla birlikte değerlendirildiğinde likidite riski açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca likidite riski açısından riske maruz pozisyon konumunda olan likidite açıkları genelde yatay bir seyir izlemiştir.

Sektörün çeşitli vadelerde maruz kaldığı TL ve YP faiz açıkları (gap) incelendiğinde, bu tutarların genelde yatay bir seyir izlediği, ayrıca 1 aylık YP açıkların önemli düzeylere ulaştığı görülmektedir. Diğer taraftan, faizlerdeki olası artışlar karşısında, sektör bilançosundaki değişken faizli varlıkların azalması faiz riskini artırıcı, sabit faizli yükümlülüklerin artması ise riski azaltıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Faiz açıklarının özkaynaklara oranı incelendiğinde ise iki dönem arasında bu oranların arttığı görülmektedir. Öte yandan, risk faktörleri incelendiğinde, iki dönem arasında piyasa faizlerinin düştüğü ve 2004 yılı başlarında artan faiz marjlarının da daraldığı görülmektedir. Sektörün faiz riskinin çeşitli faiz değişim senaryoları altında analiz edilmesi sonucu, Mart-Haziran 2004 döneminde sektörün risklilik seviyesinin arttığı görülmüştür.

Bankaların likidite yapısı, ilgili vade dilimlerindeki likit varlıklar ve ödeme yükümlülüklerinin dağılımı açısından irdelendiğinde bankacılık sisteminin tamamı için likit varlık ve yükümlülük kompozisyonunun önceki dönemlere göre önemli bir değişiklik içermediği görülmektedir. Bu çerçevede 1 aylık vade dilimi içerisinde piyasalardan alacaklar ve kredilerin payında küçük bir artış ve türev işlemlerin payında bir azalış gözlemlenmektedir.

Ekonomide oluşan istikrarlı ortamın ve faiz oranlarındaki gerilemenin likidite riskini azaltıcı etkisiyle 2004 yılında da bankacılık sektörü, düşük getirili likit varlıklardan daha yüksek getirili ve daha az likit varlıklara yönelmiştir. Bu gelişmelerin sonucunda bankaların likit varlıklarının toplam aktifler içindeki payında oldukça önemsiz bir azalış gözlemlenmektedir.

III. KREDİ RİSKİ

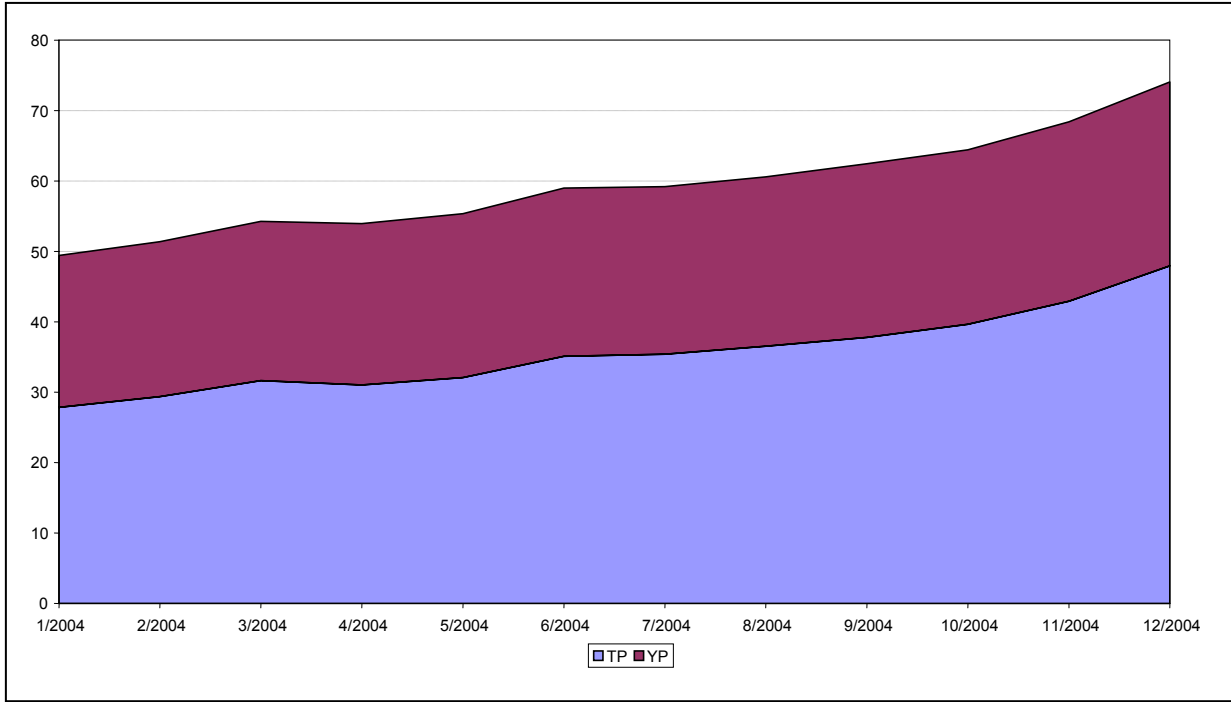
Kredi riski, en temel tanımıyla bankaların alacaklarını zamanında ve sözleşmede belirtilen şartlarda tahsil edememeleri olarak tanımlanabilir. Bu tanım dikkate alındığında, bankalar başta kredi portföyleri olmak üzere, yatırım amaçlı olarak elde tutulan menkul kıymet portföyleri, para piyasalarından olan alacakları ve türev işlemleri gibi alacak hakkı doğuran işlemleri dolayısıyla kredi riskine maruz kalmaktadırlar. Diğer taraftan, daha geniş anlamı ile kredi riski karşı tarafın kredi kalitesindeki değişimlerden kaynaklanan spesifik risk ile menkul kıymetleştirme ve kredi türevlerinde ortaya çıkan “referans kredi riskini” de kapsamaktadır. Bu kısımda, bankacılık sektörünün maruz kaldığı kredi riskine ilişkin Haziran-Aralık 2004 dönemlerinde meydana gelen gelişmeler incelenecektir. Sektörün kredi riskinin büyük oranda kredi portföyünden kaynaklandığı dikkate alınarak, ilerleyen bölümlerde bu portföye ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir.

Raporda kredi riski, kredi borçlularının temerrüde düşmesi durumunda ortaya çıkabilecek kayıp ihtimali olarak dikkate alınmıştır. Bu çerçevede, kredi riskini etkileyen risk faktörleri olarak temerrüt halinde borçluya tahsis edilmiş kredi tutarlarında, borçluların temerrüt olasılıklarında, temerrüt halinde ortaya çıkacak oransal kayıpta ve portföy içerisindeki korelasyon ve konsantrasyonlarda meydana gelebilecek değişimlerin dikkate alınabileceği düşünülmektedir. Bu çerçevede, ilk olarak kredi portföyünün toplam tutarındaki gelişmeler incelenmiş, ardından portföyün yukarıda sayılan risk faktörlerine olan duyarlılığı analiz edilmiş, sonrasında ise çeşitli risk faktörlerindeki gelişmelere ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Son olarak ise kredilerin risklilik seviyesindeki ve kredi riskine ilişkin sermaye yükümlülüğündeki gelişmeler incelenmiştir.

A. RİSKE MARUZ POZİSYON TUTARI

Türkiye ekonomisinin 2002 yılından itibaren göstermekte olduğu yüksek büyüme eğilimi 2004 yılı içerisinde de devam etmiş, enflasyon ve GSMH büyümesi ön görülenlerden de daha yüksek düzeylerde gerçekleşmiştir. Ekonomide görülen bu canlanma faizlerdeki düşüş ile birlikte kredi talebinde artışa yol açmıştır. Bu çerçevede genel ekonomide gözlemlenen pozitif beklentilerin bankaların kredilendirme davranışlarına da yansıdığı görülmektedir. Kredi portföyü, Haziran 2004 dönemindeki 59,1 milyar USD’lik değerden Aralık 2004’te 74,1 milyar USD’ye ulaşmıştır. USD bazında %25’e tekabül eden bu artış, TP bazında %13’lük bir artışa karşılık gelmektedir (87,5 milyar YTL’den 99,3 milyar YTL’ye). Ayrıca iki dönem arasında YTL kredilerdeki artış Mart 2004-Haziran 2004 döneminde olduğu gibi YP kredilerdeki artıştan daha fazla olmuştur. TP ve YP kredi hacminin değişimi Grafik 1’de yer almaktadır.

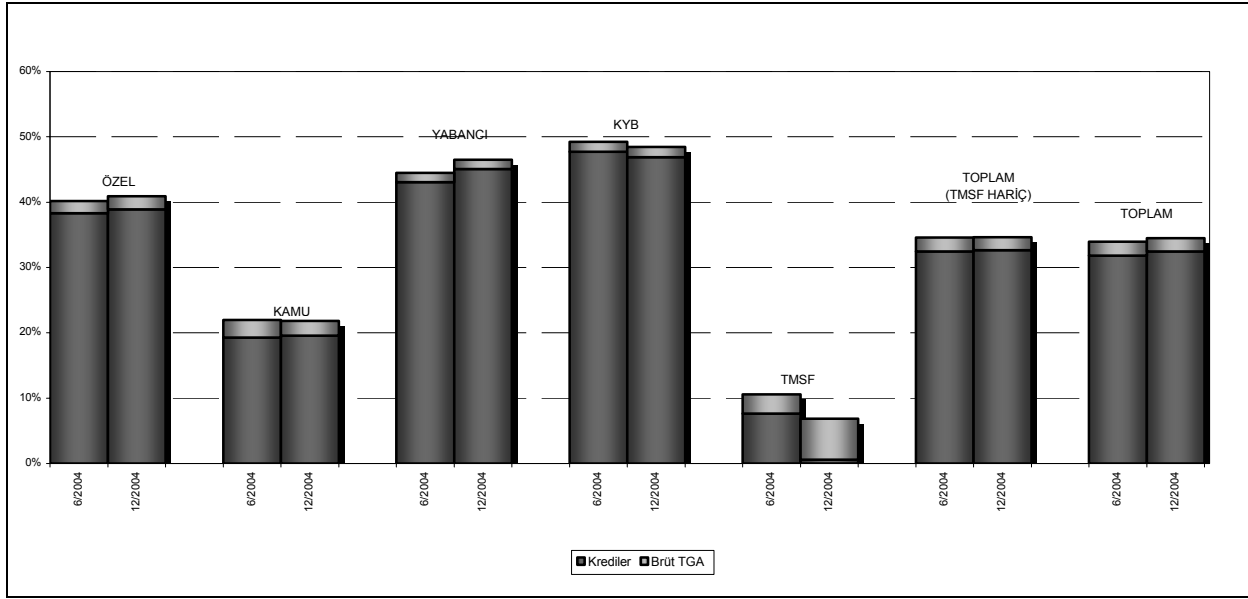
Grafik 1: TP ve YP kredi hacminin gelişimi (2004 – milyar USD)

Kredilerin toplam aktifler içerisindeki payı incelendiğinde sektörde nakdi kredilerin toplam aktiflere oranı Haziran-Aralık 2004 dönemi arasında %32' den %33'ye yükselmiştir. Kredilerin mutlak tutarında gözlemlenen büyük artışa karşın toplam içerisindeki payının görece sabit kalmasının nedeni bankaların aktiflerinin de kredilere benzer bir artış trendinde olmasıdır. Banka grupları bazında incelendiğinde ise kalkınma ve yatırım bankalarında bu oranın %48'den %47'ye düştüğü görülmektedir. Bu düşüşte, kalkınma ve yatırım bankası statüsündeki bir bankanın mevduat toplama izni alarak yabancı banka statüsüne geçmesi ve genel olarak kalkınma yatırım bankalarının aktiflerini artırmaları büyük oranda etkili olmuştur.

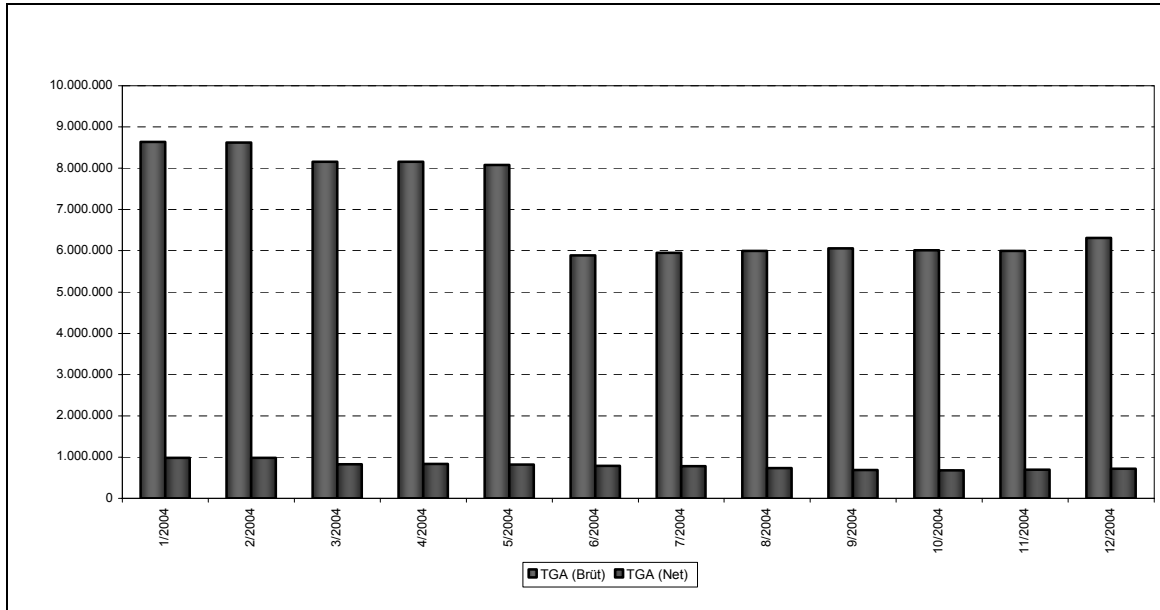
Brüt tahsili gecikmiş alacakların (TGA) toplam aktifler içerisindeki payı incelendiğinde ise TMSF hariç olmak üzere sektör genelinde bu oranın 0,1 puanlık bir azalış ile %2,0'a düştüğü görülmektedir. Kredilerin ve brüt TGA tutarlarının toplam aktifler içerisindeki paylarının gelişimi Grafik 2'de yer almaktadır.

Grafik 2: Krediler ve brüt TGA'nın toplam aktifler içerisindeki payı (2004)

Brüt ve net TGA tutarlarının gelişimi Grafik 3'de yer almaktadır.

Grafik 3: Brüt ve net TGA tutarlarının gelişimi (2004)

TGA tutarlarının banka grupları itibarıyla dağılımı incelendiğinde ise brüt TGA tutarının 2,4 milyar YTL'sinin kamu bankalarında, 3,4 milyar YTL'sinin ise özel bankalarda bulunduğu görülmektedir. Ayrıca sektörün brüt ve net TGA tutarı Haziran-Aralık 2004 döneminde yaklaşık 500 milyon YTL artmıştır. Diğer taraftan, TGA'lar için ayrılan karşılık oranının oldukça yüksek seviyelerde devam ettiği ancak Haziran-Aralık 2004 döneminde özel bankalar ve TMSF bankaları dışındaki bankalar için bu oranın azaldığı ve Aralık 2004 itibarıyla sektör için bu oranın %88,6 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Takipteki alacakların gelişimi Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Takipteki alacakların gelişimi (Bin YTL)

KALEMLER	Takipteki Alacaklar (Brüt)			Takipteki Alacaklar Karşılığı			Karşılıklar/Brüt TGA (%)		
	Ara.03	Haz.04	Ara.04	Ara.03	Haz.04	Ara.04	Ara.03	Haz.04	Ara.04
KAMU	4.299.905	2.444.942	2.395.985	4.197.930	2.346.438	2.291.612	97,6	96,0	95,6
ÖZEL	3.200.305	2.938.362	3.462.694	2.561.319	2.360.595	2.922.544	80,0	80,3	84,4
YABANCI	123.165	130.603	152.018	96.717	105.217	113.767	78,5	80,6	74,8
KALK.VE YAT.	180.200	165.161	178.525	162.730	147.693	155.606	90,3	89,4	87,2
TMSF	825.083	207.631	121.486	621.934	140.078	106.010	75,4	67,5	87,3
TOPLAM	8.628.658	5.886.699	6.310.708	7.640.630	5.100.021	5.589.539	88,5	86,6	88,6

Sektörün kredi portföyündeki gelişmeler incelendiğinde, Haziran-Aralık 2004 döneminde kredi portföyünün tutar olarak arttığı dolayısıyla kredi riskine maruz tutarın büyüdüğü görülmektedir. Diğer taraftan brüt ve net TGA tutarlarının da Haziran-Aralık 2004 dönemi arasında yükselmiş olması, zarar doğurma potansiyeli yüksek bu krediler nedeniyle maruz kalınan geri ödenmeme riskini artırmıştır. Ancak TGA'larda karşılıklandırma seviyesinin halihazırda oldukça yüksek olması ve karşılıklandırma seviyesinde Haziran-Aralık arasında gözlemlenen artış bu riski sınırlayıcı bir faktör olmuştur. Diğer yandan brüt TGA kalemindeki artışın esas itibariyle tahsil imkanı sınırlı geçmişten süregelen alacakların sürekli bir tortu arz etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

B. RİSK FAKTÖRLERİNE DUYARLILIK

Bu bölümde, sektörün kredi portföyünün çeşitli kredi riski faktörlerine duyarlılığı kredilerin vade ve para cinsi dağılımı, kredi portföyünde çeşitli açılardan görülen yoğunlaşmaların seviyesi, temerrüt olasılıklarının tahmin edicisi konumunda olan takibe dönüşüm oranları ve teminatlandırma seviyeleri aracılığıyla incelenecektir.

Kredi portföyünün vade ve para cinsi dağılımı incelendiğinde, kısa vadeli TL kredilerin portföyün %44,2'sini oluşturduğu ve kısa vadeli krediler toplamının toplam kredilere oranının Haziran 2004'te %57,2 iken Aralık 2004'te %59,1'e çıktığı görülmektedir. Bu husus bir taraftan portföyde kısa vadeli krediler lehine gözlemlenen yoğunlaşmanın daha da artmış olduğu şeklinde yorumlanabileceği gibi diğer taraftan aynı koşullara sahip kısa vadeli kredilerin geri ödenmeme olasılığının orta ve uzun vadeli kredilere göre düşük olduğu göz önüne alındığında olumlu bir gelişme olarak da değerlendirilebilecektir. Aynı şekilde hem kısa vadeli krediler hem de toplam kredi portföyü içerisindeki TL krediler toplamının artmış olması kredi riski açısından olumlu bir gelişmedir. Kredilerin vade ve para cinsi itibariyle dağılımı Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Kredilerin vade ve para cinsi dağılımı (%)

KREDİLERİN VADE ve PARA CİNSİ DAĞILIMI	Haz.04	Ara.04
Kısa Vadeli Toplam	57,2	59,1
- TL	40,0	44,2
- YP	17,2	14,9
Orta ve Uzun Vadeli Toplam	42,8	40,9
- TL	18,7	19,8
- YP	24,1	21,1
Toplam	100,0	100,0
- TL	58,7	64,0
- YP	41,3	36,0

Diğer taraftan, kredi portföyünün risklilik düzeyinin müşteri, kredi sayısı, kredi türü ve sektörel bazdaki yoğunlaşmalar yoluyla değerlendirilmesi mümkündür. Kredilerin vade dilimleri itibariyle yoğunlaşması ile ilgili olarak yukarıda yapılmış olunan analizler de bu çerçevede ele alınmalıdır.

Kredilerde müşteri ve kredi sayısı açısından yaşanan yoğunlaşmalar iki dönem arasında azalış göstermekle birlikte önemli ölçüde devam etmektedir. Bu çerçevede, 1 milyon YTL'den büyük kredilerin toplam krediler içerisindeki payı %51,19'dan %43,11'e düşmüş olmakla beraber müşteri sayısının portföye oranının 0,01 puan düşmüş olması ilgili kategorideki müşteri başına ortalama kredi tutarını 4.818 milyon YTL'den 5.781 YTL'ye yükseltmiştir. 50 bin YTL'den daha küçük kredilerde müşteri sayısında görece olarak düşük bir artış yaşanmış (%99,55'ten %99,57'ye) ve bu kredilerin toplam krediler içindeki oranı büyük bir artış göstererek %32,31'den %38,80'e ulaşmıştır. Portföyün müşteri ve kredi tutarı dağılımı birlikte değerlendirildiğinde, 500 bin YTL'den büyük kredilerde genel olarak yoğunlaşmanın arttığı, 500 bin YTL'den küçük kredilerde ise yoğunlaşmanın azaldığı görülmektedir. Bu meyanda küçük kredilerin daha da tabana yayıldığı söylenebilir. Kredilerin büyüklük ve müşteri sayısı dağılımı Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Kredilerin büyüklük ve müşteri sayısı dağılımı

KREDİ TUTARI	Müşteri Sayısı (%)		Kredi Toplamı (%)		Müşteri Başına Kredi (tutar)	
	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04
1 milyon YTL'den büyük krediler	0,04	0,03	51,19	43,11	4.818	5.781
501 bin YTL ile 1 milyon YTL arasındaki krediler	0,03	0,03	4,62	5,85	708	773
101 bin YTL ile 500 bin YTL arasındaki krediler	0,15	0,15	7,91	8,25	220	215
50 bin YTL ile 101 bin YTL arasındaki krediler	0,23	0,22	3,97	3,99	71	70
50 bin YTL'den küçük krediler	99,55	99,57	32,31	38,80	1	2
GENEL TOPLAM	100,00	100,00	100,00	100,00	4	4

Enflasyon ve faiz oranlarındaki düşüşün devam ediyor olması ve olumlu ekonomik ve siyasi gelişmeler, önceki dönemlerde ertelenmiş olan tüketim harcamalarının gerçekleşmesine olanak sağlamış buna paralel olarak tüketici kredileri ve kredi kartlarının payında daha önceki dönemde gözlemlenen artış trendi devam etmiştir¹. Perakende kredilerdeki artışın istikrarlı bir ekonomik ortamda bireylerin cari değil sürekli gelirlerini ve harcama avantajlarını dikkate alarak harcama yapma eğilimlerini arttırdığı söylenebilir. Bu iki kredi türünün toplam krediler içerisindeki payı Haziran 2004'te %23,9 iken Aralık 2004'te %27,4'e ulaşmıştır. Bu husus, söz konusu kredilerin düşük takibe dönüşüm oranları göz önüne alındığında portföyün toplam riskini azaltıcı bir unsur olarak yorumlanabilecektir. Diğer taraftan, ihracat kredilerinin payının %2,1'lik azalışla %13,9'a, işletme kredileri payının %1,7'lik azalışla %18,9'a düştüğü görülmektedir. Kredi türleri bazındaki yoğunlaşmalar birlikte değerlendirildiğinde,

¹ Tüzel kişilere kullanılan ancak tüketici kredileri arasında sınıflandırılan kredilerin, bu gruptan çıkarılması yönünde Mayıs 2004 döneminde yapılan değişiklik geçmiş dönemleri de kapsayacak biçimde uyarlandığında, daha önceki analizlerde tespit edilen tüketici kredilerinde önemli düşüşler ihmal edilebilir düzeye gerilemektedir. Tüketici kredileri ve kredi kartlarında yıl boyunca bir artış trendi yaşandığı yönündeki yorumumuz bu tip bir uyarılmanın sonuçlarına dayanmaktadır.

Haziran-Aralık 2004 dönemi gelişmelerinin kredi riskini azaltıcı yönde olduğu görülmektedir. Çeşitli kredi türlerinin oransal payları Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4: Kredi türlerinin oransal payları (%)

KREDİ TÜRLERİ	Haz.04	Ara.04
İşletme Kredileri	20,6	18,9
İhracat Kredileri	16,0	13,9
Tüketici Kredileri	12,5	13,1
-Konut	2,2	2,5
-Otomobil	4,4	4,6
-Diğer	5,9	6,0
Kredi Kartları	11,4	14,3
Fon Kaynaklı Krediler	5,9	5,0
Diğer Yatırım Kredileri	3,0	3,3
İhtisas Kredileri	2,8	3,2
İhracat Garantili Yatırım Kredileri	2,3	2,3
İskonto ve İştirah Senetleri	0,5	0,4
Kıymetli Maden Kredileri	0,2	0,2
Faktoring İşlemlerinden Alacaklar	0,2	0,2
Müşteri Adına Menkul Değer Alım Kredileri	0,1	0,1
İthalat Kredileri	0,1	0,0
Diğer Krediler	24,5	25,1
TOPLAM KREDİLER	100,0	100,0

Kredilerin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde, tüm sektörler genelinde kredilerin reel olarak arttığı görülmektedir. Mart-Haziran 2004’te reel olarak en fazla artış gösteren sanayi sektörü reel artış oranının Haziran-Aralık 2004’te sınırlı kaldığı ve bu sektörün toplam krediler içerisindeki payının 7,3 puanlık bir düşüşle %38,9’a gerilediği görülmektedir. Bu husus ile birlikte, sanayi sektörünün takibe dönüşüm oranının 1,8 puanlık bir düşüş göstermiş olmasına karşın %5,9 ile hala takibe dönüşüm oranı en yüksek sektör olduğu da göz önüne alınca kredi riskini azaltıcı bir gelişme olarak yorumlanabilecektir. Diğer taraftan tarım ve hizmetler sektörlerine kullanılan kredilerde, iki dönem arasında oransal olarak sırasıyla %13,8 ve %16,5’lik artış meydana gelmiştir. Bu sektörlerin oransal paylarında meydana gelen artışlar (sırasıyla 0,2 ve 6,7 puan), kredi riskinin temel unsuru olan temerrüt olasılıklarının tahmin edicisi olarak takibe dönüşüm oranlarında gözlemlenen azalışlarla beraber ele alındığında, portföyün risklilik seviyesini azaltıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir. TGA içerisindeki kredilerin sektörel dağılımları incelendiğinde, en fazla paya sahip sektörlerin değişmediği, ancak takibe dönüşüm oranlarının tüm sektörler genelinde Haziran 2004 %5,1 oranından %4,1’e gerilemiş olduğu görülmektedir. Kredilerin sektörlere göre dağılımı ve takibe dönüşüm oranları Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5: Kredilerin sektörlere göre dağılımı ve takibe dönüşüm oranları (Aralık 2004)

SEKTÖRLER	Yüzde Pay (%)	Haziran 2004’e Göre Reel Değişim (%)	Takibe Dönüşüm Oranı (TGA/Toplam Krediler) (%)
TARIM	4,2	13,8	4,8
SANAYİ	38,9	4,7	5,9
HİZMETLER	36,4	16,5	4,3
DİĞER	20,6	17,6	0,5
TOPLAM	100,0	11,7	4,1

TGA'ların gelişimi alt sektörler bazında incelendiğinde en büyük paya sahip 5 alt sektörün aynı kaldığı ancak bunların sıralamasının değiştiği görülmektedir. Takibe dönüşüm oranlarında Toptan, Perakende Ticareti, Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizmetleri hariç olmak üzere alt sektörler genelinde bir düşüş gözlemlenmektedir. Takibe dönüşüm oranlarında gözlemlenen bu olumlu gelişme özellikle Diğer Metal Dışı Madenler Sanayii alt sektöründe belirgin olmaktadır. TGA içerisinde en yüksek paya sahip alt sektörlerle ilişkin muhtelif veriler Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: TGA içerisinde en yüksek paya sahip alt sektörler (Aralık 2004)

SEKTÖRLER	Haz.04			Ara.04		
	TGA İçindeki Payı (%)	TGA / Toplam Krediler (%)	Nakit Krediler İçindeki Payı (%) ve Sıralaması	TGA İçindeki Payı (%)	TGA / Toplam Krediler (%)	Nakit Krediler İçindeki Payı (%) ve Sıralaması
Tekstil Sanayi	22,0	10,6	10,0 (3)	18,0	8,1	9,2 (2)
Toptan, Perakende Ticareti, Komisyonculuk. Motorlu Araç Servis Hizmetleri	10,2	4,8	10,9 (2)	15,3	5,2	12,3 (1)
Gıda, Meşrubat ve Tütün Sanayi	9,5	8,1	5,8 (4)	8,2	5,9	5,7 (4)
Diğer Metal Dışı Madenler Sanayii	7,2	13,3	2,5 (14)	3,0	5,1	2,4 (14)
İnşaat	5,7	5,6	5,2 (5)	5,6	4,9	4,9 (5)

Her hangi bir kredi portföyünün taşımış olduğu risk düzeyinin belirlenmesinde kredi alan *karşı tarafın niteliği* ve faaliyette bulunduğu sektör kadar, doğrudan doğruya *kredi işlemiyle* ilgili olan ve bu işlem dolayısıyla maruz kalınan riskleri sınırlamak için kullanılan garanti ve teminatlar da etkili olmaktadır. Bu çerçevede, temerrüt durumunda bankanın maruz kalacağı nihai zarar tutarının bir göstergesi olarak kredilerin teminatlandırılma oranları incelenebilecektir. Kredilerdeki artışa paralel olarak toplam brüt donuk alacaklarda büyük oranda teminatsız alacaklar kaleminden kaynaklanan bir artış olduğu görülmektedir. Ayrıca teminatlandırma oranlarında Haziran 2004 dönemine kıyasla yaşanan büyük düşüş de verilen krediler nedeniyle maruz kalınacak nihai zararı artırıcı bir unsur olarak değerlendirilebilecektir. Karşılığında alınmış olunan teminatlar bazında gruplandırılmış TGA'larla ilgili bilgiler Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7: TGA'lar ve teminat ve garanti bilgileri (Aralık 2004)

KALEMLER	Brüt Bakiye (milyar TL)	Teminata Göre Oransal Dağılım (%)	Toplam Teminat/Kredi (%)
TOPLAM DONUK ALACAKLAR	6.308.126	100	57
a) I. Grup Teminata Sahip Olanlar ²	44.177	1	20
b) II. Grup Teminata Sahip Olanlar ³	3.459.466	55	79
c) III. Grup Teminata Sahip Olanlar ⁴	784.913	12	87
d) IV. Grup Teminata Sahip Olanlar ⁵	201.865	3	71
e) Teminatsız Olanlar	1.817.705	29	
YENİDEN YAPILANDIRILAN ALACAKLAR	1.071.761		
YENİ İTFA PLANINA BAĞL. ALACAKLAR	1.137.493		

Tablo 7'de görüldüğü üzere ipotek ve senet karşılığı kredilerle ilgili II. Grup teminatlar toplam teminatlar içinde %55 paya sahiptir. İpoteklerin temerrüt halinde paraya çevrilmesinin uzun zaman alması ve maliyetinin yüksek olması bu türden teminat karşılığı verilen kredilerin zarara dönüşme oranını arttıran bir unsurdur. II. grup teminatların ilgili kredilere oranının %79 olması muhtemel zarar tutarını daha da arttıran bir husustur. Diğer yandan teminatlı alacakların oranı da %20 gibi yüksek bir seviyededir. Bir başka deyimle açık kredilerin temerrüdü halinde teminatla karşılanan kısım sıfır olmaktadır.

C. RİSK FAKTÖRLERİNİN GELİŞİMİ

Kredi riskinin belirleyicisi konumunda olan temel risk faktörlerinin seviyesinin doğru olarak belirlenebilmesi ciddi veri gereksinimlerini zorunlu kılmakta olup, halihazırda hepsinin doğru bir şekilde tahmin edilmesi mümkün değildir. Bu sebeple, raporda yöntem olarak temerrüt olasılıklarının sektörler bazında hesaplanan takibe dönüşüm oranları ile, temerrüt korelasyonlarının ise söz konusu dönüşüm oranları arasındaki korelasyonlar ile tahmin edilmesi benimsenmiştir. Diğer taraftan temerrüt halinde riske maruz kredi tutarının belirlenmesinde gayri nakdi krediler için %50'lik bir kredi dönüşüm oranının kullanılması, temerrüt halinde kayıp oranı ve bu oranın volatilitesi için ise uluslararası çalışmalarda elde edilmiş %30'luk sabit bir oranın kullanılması uygun bulunmuştur.

Takibe dönüşüm oranları incelendiğinde, tüm sektörler bazında bu oranlarda Temmuz 2003'ten itibaren gözlemlenen düşüşün 2004 yılı boyunca da devam etmiş olduğu gözlemlenebilecektir. Ayrıca krediler içerisinde en büyük paya sahip olan sanayi ve hizmetler sektörü takibe dönüşüm oranlarının diğer sektörlerle kıyasla daha değişken bir trend izledikleri dikkat çekmektedir. Sektörel bazda takibe dönüşüm oranları ile ilgili bu hususlar Grafik 4'te yer almaktadır.

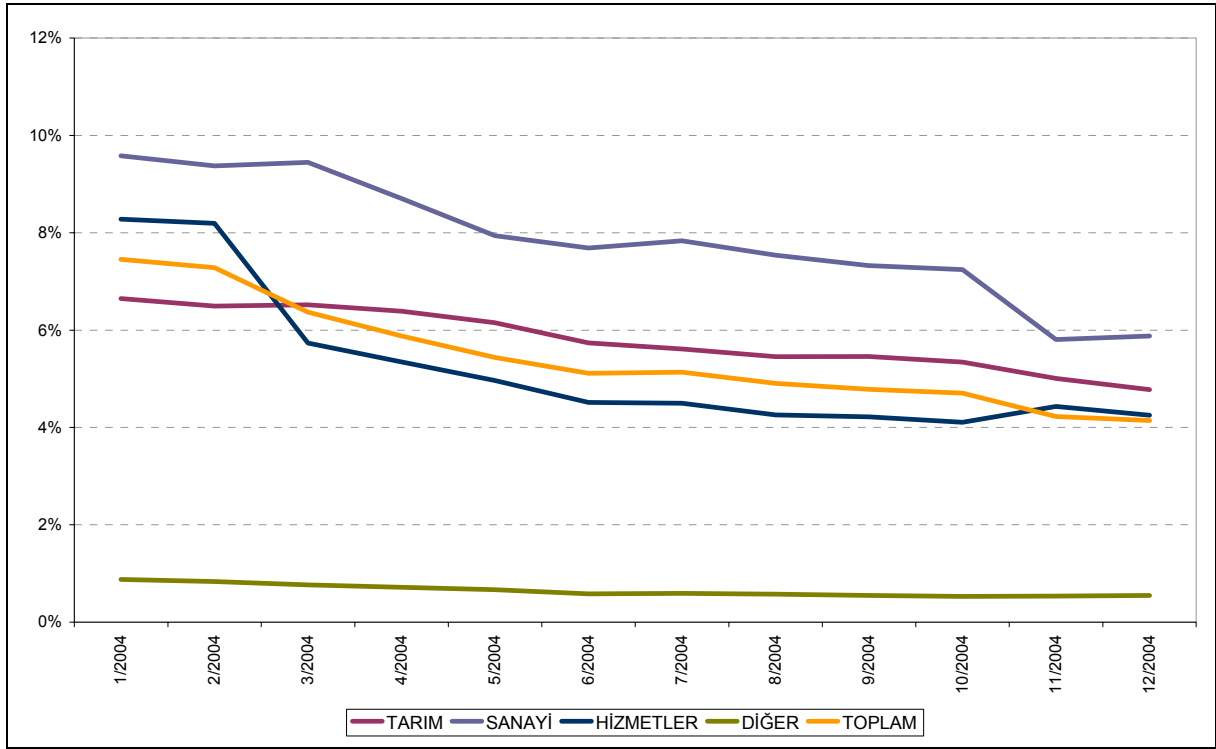
² Nakit, mevduat, Hazine tarafından veya Hazine kefaletiyle ihraç edilen bono ve tahviller, OECD ülkeleri merkezi yönetimleri ile merkez bankalarının ya da bunların kefaletiyle ihraç edilen menkul kıymetler.

³ Altın ve diğer kıymetli madenler, borsaya kote edilmiş hisse senetleri, özel sektör tahvilleri, Türkiye'de faaliyette bulunan bankaların kendi kredi sınırları dahilinde verecekleri kefaletler ve teminat mektupları, OECD ülkelerinde faaliyet gösteren bankaların garantileri, OECD ülkeleri merkezi yönetimleri ile merkez bankalarının kefaletleri, kredi riskine karşı koruma sağlayan kredi türev anlaşmaları, ekspertiz kıymeti yeterli olmak kaydıyla, tapulu gayrimenkullerin ipotekleri ile tahsisli araziler üzerine yapılan gayrimenkullerin ipotekleri, müşterilerden alınan gerçek kambiyo senetleri.

⁴ Ticari işletme rehni, ihracat vesaiki, taşıt rehni, uçak veya gemi ipoteği, kredibilitesi yüksek gerçek ve tüzel kişilerin kefaletleri.

⁵ İlk üç grup dışında kalan teminat türleri.

Grafik 4: Sektörel bazda takibe dönüşüm oranları (2004)

Diğer taraftan, portföydeki temerrüt korelasyonlarının bir tahmin edicisi olarak değerlendirilecek olan sektörel takibe dönüşüm oranları arasındaki korelasyonlar⁶ Tablo 8’de yer almaktadır. Tablodan da görüleceği üzere hizmetler sektörünün tarım ve sanayi sektörü ile korelasyonu görece olarak düşüktür. Sanayi ve hizmetler sektörünün krediler içerisinde yüksek paya sahip olduğu dikkate alındığında, korelasyonların görece düşüklüğü kredi riskini azaltıcı bir unsurdur. Diğer karşılıklı korelasyonlar ise genelde %90 seviyesinin üzerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 8: Sektörlerin takibe dönüşüm oranları arasındaki korelasyon

	TARIM	SANAYİ	HİZMETLER	DİĞER	TOPLAM
TARIM	100,00%				
SANAYİ	96,74%	100,00%			
HİZMETLER	77,82%	77,16%	100,00%		
DİĞER	91,18%	88,84%	94,49%	100,00%	
TOPLAM	93,04%	93,91%	94,27%	97,65%	100,00%

D. RİSKLİLİK DÜZEYİ

Bu kısımda, kredi portföyünün risklilik düzeyinin belirlenmesi amacıyla, çeşitli basitleştirici varsayımlar altında kredi portföyünün riske maruz değeri (CVaR-Credit Value at Risk), bu amaçla kullanılan basitleştirilmiş bir yaklaşım olan “Beklenmeyen Zarar Yöntemi

⁶ Hesaplama penceresi olarak bir yıllık dönem kullanılmıştır.

(Unexpected Loss Approach)” kullanılmak suretiyle ölçülecektir⁷. Detayları bir önceki dönem raporunda açıklanan bu yaklaşımda kredi riski zarar dağılımının ortalaması ve standart sapması şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$\mu = \sum_i PD_i \times LGD_i \times EAD_i$$

$$\sigma = \sum_i \sigma_i \times \rho_i$$

$$\sigma_i = EAD_i \times \sqrt{PD_i \times (1 - PD_i) \times LGD_i^2 + PD_i \times \sigma_{LGD}}$$

Burada PD_i her bir krediye ilişkin temerrüt olasılığını, LGD_i her bir krediye ilişkin temerrüt halinde kayıp oranını, EAD_i her bir krediye ilişkin temerrüt halinde riske maruz kredi tutarını, σ_i her bir krediye ilişkin zararların standart sapmasını, ρ_i ise her bir krediye ilişkin zararlar ile portföy zararları arasındaki korelasyonu ifade etmektedir.

İki dönem arasında azaldığı görülen risklilik seviyesine ilişkin hesaplanan değerler Tablo 9’da yer almaktadır. İki dönem arasında gözlenen söz konusu azalma, kredi portföyünün büyümesine karşın temerrüt oranlarındaki düşmeden kaynaklanmaktadır. Ayrıca iki dönem arasında korelasyonlarda gözlenen azalma da bu gelişmeyi destekler niteliktedir.

Tablo 9: Kredi riskine ilişkin zarar dağılımının ortalaması ve standart sapması (milyar TL)

	Haz.04	Ara.04
Ortalama	3.889.383	3.648.209
Standart Sapma	523.801	422.618

Tabloda yer alan değerler kredi riskinden kaynaklanan zarar tutarlarının ortalaması (beklenen değeri) ve standart sapmasıdır (ortalamadan sapması). Kredi riski zararları için yapılan bu tür hesaplamalarda, zararlara ilişkin beklenen değerler, karşılığında karşılık ayrılması gereken tutarı ifade ederken, standart sapmanın belli güven aralıkları için hesaplanan kritik değerler ile çarpılması suretiyle hesaplanan değerler de karşılığında sermaye tahsisi gereken tutarları ifade etmektedir. Ancak söz konusu kritik değerlerin hesaplanabilmesi, kredi riskinden kaynaklanan zararların istatistiki dağılımının tahmin edilmesini gerektirmektedir.

E. SERMAYE YETERLİLİĞİ

Kayıp seviyelerinde meydana gelen değişkenlikten kaynaklanan risk, kredi riski durumunda beklenen kayıpların ortalamasından sapma olarak tanımlayabileceğimiz beklenmeyen kayıplardan dolayı ortaya çıkmaktadır. Bankacılıkta beklenen kayıplar klasik olarak kredinin risk primi içinde yer alır ve provizyonlarla karşılanır. Ancak genelde realize olan kayıplar beklenen kayıplardan farklı seviyelerde gerçekleşir. Beklenen ve gerçekleşen kayıplar arasındaki fark beklenmeyen kayıp olarak tanımlanır ve karşılığında sermaye tahsis

⁷ Ölçüm sırasında kullanılan parametrelerde çeşitli basitleştirici varsayımların kullanılmış olması sebebiyle, elde edilen sonuçların portföyün mutlak risklilik düzeyini yansıtan tutarlar olmaktan daha çok portföyün risklilik düzeyindeki değişimleri ifade eden birer performans endeksi olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

edilmesi gereken tutarı yansıtır. Bu çerçevede özkaynaklar-risk ve karlılık arasındaki ilişkiyi şu şekilde özetlememiz mümkündür:

- Hesaplanan beklenen zarar karşılığında öncelikle provizyon ayrılır. Ayrıca fiyatlamaya içerisinde yer alan kar marjları ile de beklenen zarar tutarı karşılanmıştır.
- Beklenmeyen zarar ise kar marjlarının kalan kısmı ile karşılanır ve bu tutarı aşan kısım için zarar kaydı yapılır.
- Zarar gerçekleştiğinde öncelikle bankanın karı azalmakta ve kar ile karşılanamayan kısım ise sermayeden indirilmektedir. Şu halde zarar için kullanılmayan kar sermayeyi artırıcı bir unsur olmaktadır.
- Aslında riske karşı sadece özkaynağı ölçmek ihtiyatlı bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda ileride elde edilebilecek karlar dikkate alınmaz.

Bu çerçevede bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği incelendiğinde, hali hazırda yasal asgari sınırın çok üzerinde olan sermaye yeterliliği oranlarında küçük bir artış gözlemlenmiştir. Bunun en önemli nedeni, TMSF kapsamındaki Pamukbank'ın Halkbank'a devredilmesi ile söz konusu grubun özkaynaklarının pozitif dönmeye, aktiflerinin küçülmesine paralel olarak risk ağırlıklı varlıklar toplamında azalmanın yaşanmasıdır.

Risk ağırlıklı varlıklar kalemleri içerisinde yer alan kredi riskine ilişkin sermaye yükümlülüğü incelendiğinde, %0 risk ve %100 risk ağırlığına tabi pozisyonların payında bir düşüş (sırasıyla %43,1'den %40,8'e ve %33,0'dan %31,9'a) gözlemlenmektedir. Diğer taraftan, çeşitli kalemlerin risk ağırlıklı aktifler içerisindeki payları incelendiğinde en fazla payın, Mart-Haziran 2004 döneminde olduğu gibi, %63,2 ile kredilerde olduğu görülmektedir. Ayrıca menkul kıymetlerin risk ağırlıklı varlıklar içindeki payı önemli bir düşüş göstermiş ve Mart-Haziran 2004 döneminde %6,1 olarak gerçekleşen bu oran %0,02'ye gerilemiştir. İlgili veriler Tablo 10 ve Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 10: Kredi riskine tabi kalemlerin dağılımı (Aralık 2004) (%)

Kalemler	Pozisyonlar İçerisindeki Payı
Risk Ağırlığı % 0 Olanlar	40,8
Risk Ağırlığı % 20 Olanlar	11,9
Risk Ağırlığı % 50 Olanlar	15,4
Risk Ağırlığı %100 Olanlar	31,9
TOPLAM	100,0

Tablo 11: Kredi riskine tabi kalemlerin risk ağırlıklı aktifler içerisindeki payları (Aralık 2004)

Kalemler	Risk Ağırlıklı Varlıklardaki Payı (%)
Nakit Kıymetler	0,0
Bankalar ve Piyasalar	3,1
Krediler	63,2
Menkul Kıymetler	0,0
İştirakler	5,8
Gayri nakdi Krediler	9,7
Taahhütler	5,9
Türev İşlemler	0,1
Diğer	12,1
Toplam	100,0

IV. PİYASA RİSKİ

Bankaların taşıdıkları risklerden önemli bir tanesi de kuşkusuz piyasa riskidir. Piyasa riski, finansal piyasalardaki dalgalanma ve şoklardan kaynaklanan faiz, kur ve hisse senedi fiyat değişmelerine bağlı olarak bankaların bilanço içi ve bilanço dışı hesaplarda tutmuş oldukları pozisyonlarda ortaya çıkan zarar etme ihtimali olarak tanımlanmaktadır. Bu risk özellikle yüksek değişkenlik gözlemlenen finansal piyasalar için daha fazla öneme sahiptir. Diğer taraftan, raporun bu bölümünde piyasa riski içerisinde incelenen faiz oranı riski sadece alım-satım amaçlı kıymetleri kapsamakta iken, raporun ilerleyen bölümlerinde incelenecek olan yapısal faiz oranı riski, tüm bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonları kapsamaktadır.

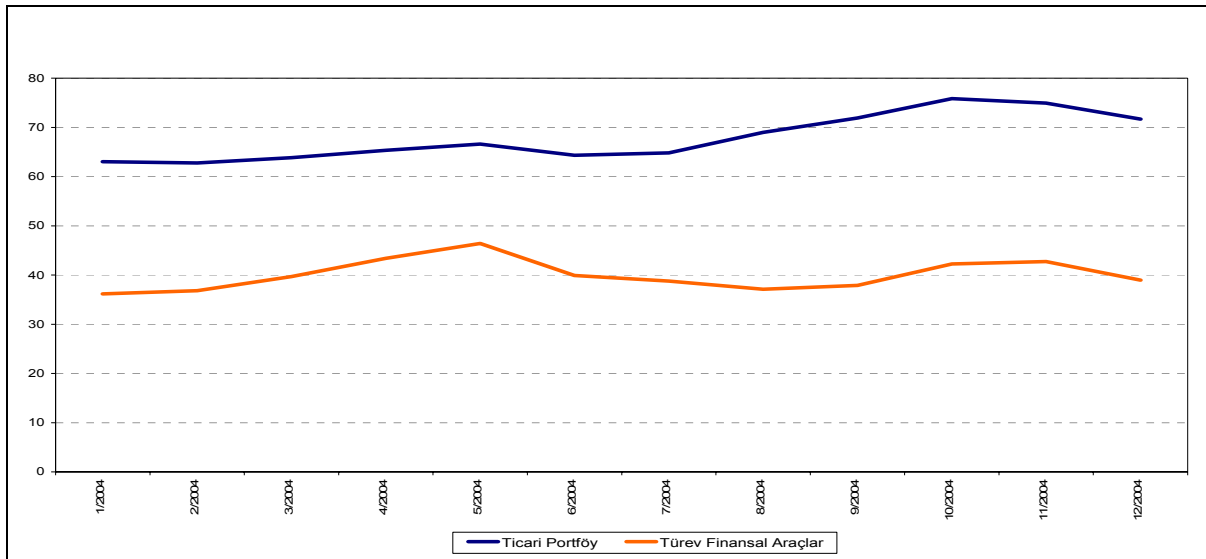
Bu çerçevede izleyen bölümlerde piyasa riskine maruz pozisyon tutarlarında, pozisyonların risk faktörlerine karşı duyarlılıklarında ve risk faktörlerindeki gelişmeler irdelenecektir. Bu kapsamda, ilgili portföyün risklilik seviyesi, risk faktörleri arasındaki korelasyonu da dikkate almak suretiyle, bankanın maruz kaldığı piyasa riskini tek bir ölçüyle ifade edilebilmesine imkan veren riske maruz değer (VaR) yöntemi ile ölçülecektir. Son kısımda ise piyasa riski sermaye yükümlülüğü ve bileşenleri incelenecektir.

A. FAİZ ORANI RİSKİ

1. RİSKE MARUZ POZİSYON TUTARI

Faiz oranı riski, faiz oranlarındaki olumsuz yöndeki hareketlerin bankayı karşı karşıya bıraktığı (ve bankanın alacağı pozisyonlara, bilançosunda yer alan ürünlere göre azaltma olanağına da sahip bulunduğu) bir zarara uğrama olasılığıdır. Faiz oranı riskine maruz pozisyon niteliğinde olan ticari portföy ve türev finansal araçların büyüklüğü ve riske duyarlılık düzeyi ise bize bu olası zararın büyüklüğü hakkında öngöründe bulunma olanağı sağlayacaktır. Bu çerçevede söz konusu pozisyonlarda 2003 yılı sonundan itibaren gözlemlenen istikrarlı ve ılımlı yükseliş trendinin Haziran-Aralık 2004 itibariyle tersine döndüğü görülmektedir. Bu husus diğer değişkenler aynı kalmak koşuluyla maruz kalınan faiz riski seviyesini azaltıcı bir gelişmedir. Faiz riskine maruz kalemlerin gelişimi Grafik 5'te yer almaktadır.

Grafik 5: Ticari portföy ve türev finansal işlemlerin gelişimi (2004 - milyar YTL)

2. RİSK FAKTÖRLERİNE DUYARLILIK

Bankanın faiz oranı riskine maruz pozisyonunun sadece büyüklük açısından incelenmesi, söz konusu riskin düzeyinin kestirilmesi açısından yeterli olmayacaktır. Daha önce de değinildiği gibi nihai olarak maruz kalınan risk söz konusu portföyün enstrümanlar bazında bileşiminin, pozisyonların faiz yapısının ve yeniden fiyatlanma tarihlerinin bir fonksiyonu olmaktadır. Bu çerçevede faiz oranı ile ilgili olarak yapılacak değerlendirmelerin herhangi bir pozisyonun faiz oranı riskindeki değişmelere ne kadar duyarlı olduğunun yukarıda sayılan hususlar aracılığıyla yapılacak analizlere dayandırılması zorunlu olmaktadır.

Bu kapsamda faiz oranı genel piyasa riskine tabi kalemlerin bileşimi incelendiğinde, kalkınma ve yatırım bankaları hariç olmak üzere, bankalar için bir alacak hakkını temsil eden uzun pozisyonların bankalar için bir yükümlülük niteliğinde olan kısa pozisyonlardan önemli ölçüde yüksek olduğu görülmektedir. Toplam uzun pozisyonların toplam kısa pozisyonlardan önemli ölçüde yüksek olması, piyasa riski kapsamında, bankacılık sistemimizin olası faiz artışlarından olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Bu husus özellikle kamu bankaları için daha belirgin bir durumdur.

Uzun ve kısa pozisyonlar bu pozisyonları oluşturan kalemler itibarıyla incelendiğinde, uzun pozisyonlar içerisindeki en büyük payın %74 ile menkul değerlere ait olduğu, daha sonra ise %15'lik pay ile türev işlemlerin yer aldığı görülmektedir. Bu oranların Haziran 2004 döneminde menkul değerler için %69 ve türev işlemler için %17 olarak gerçekleştiği göz önüne alındığında uzun pozisyonlar içinde menkul kıymetlerin görece ağırlığının da arttığı görülmektedir. Sektörün kısa pozisyonunu oluşturan kalemlerin sıralaması ve toplam kısa pozisyon tutarı içindeki oransal payları ise değişmemiş ve Haziran 2004'te olduğu gibi türev işlemler %66'lık oransal payla en büyük paya sahip olan kalem olurken bunu %32'lik oransal payla repo işlemleri izlemiştir. Söz konusu pozisyonların oransal payları ile ilgili banka grupları bazında detaylandırılmış veriler Tablo 12'de yer almaktadır. Tablo'nun değerlendirilmesinde, tablodaki değerlerin, toplam uzun veya toplam kısa pozisyonlara göre oransal payları gösterdiği ve tutar olarak toplam uzun pozisyonların toplam kısa pozisyonlardan daha büyük olduğu dikkate alınmalıdır.

Tablo 12: Faiz oranı genel piyasa riskine tabi pozisyonların grup içi oransal payları (Haziran 2004)

	KAMU	ÖZEL	KALK. Y.	YABANCI	TMSF	SEKTÖR
Uzun Pozisyonlar	100	100	100	100	100	100
<i>MDC</i>	95	68	49	34	100	74
<i>Repo</i>	4	15	9	4	0	11
<i>Türev İşlemler</i>	0	16	42	60	0	15
<i>Diğer</i>	0	1	0	3	0	1
Kısa Pozisyonlar	100	100	100	100	100	100
<i>Repo</i>	85	42	34	3	3	32
<i>Türev İşlemler</i>	12	55	66	95	95	66
<i>Diğer</i>	3	3	0	2	2	3

Yukarıda da ifade edildiği üzere, uzun pozisyonlar toplamının kısa pozisyonlar toplamından önemli ölçüde yüksek olması bankacılık sistemimizin olası faiz artışlarından olumsuz yönde etkilenmesi sonucunu doğurabilecektir. Ancak net pozisyon tutarlarının yeniden fiyatlanma tarihine kalan süreler itibarıyla dağılımı incelendiğinde söz konusu

pozisyonların kısa vadelerde yoğunlaştığı ve 3 aylık bir sürede %49'unun yeniden fiyatlamaya tabi tutulduğu görülmektedir. Bu husus bankaların, faiz oranı nedeniyle karşılaşılabilecek kayıpları kısa bir zaman dilimi ile sınırlamasına olanak sağlayabilecektir. Pozisyonların yeniden fiyatlama tarihine kalan süreler itibarıyla dağılımı Tablo 13'te yer almaktadır.

Tablo 13:Yeniden fiyatlama tarihine kalan süre itibarıyla net pozisyonların oransal dağılımı (%)

	KAMU	ÖZEL	KALK. Y.	YABANCI	TOPLAM
1 AY	18,5	7,2	20,6	6,5	11,2
1-3 AY	25,1	22,2	10,1	10,6	22,6
3-6 AY	12,9	16,8	12,2	9,7	15,2
6-12 AY	20,2	21,9	25,9	36,8	21,9
1-2 YIL	11,7	15,2	18,9	34,9	14,7
2-3 YIL	1,7	3,5	5,6	2,9	2,9
3-4 YIL	3,3	3,1	2,7	0,1	3,1
4-5 YIL	1,2	1,7	1,8	0,0	1,5
5-7 YIL	2,4	3,7	0,9	0,2	3,1
7-10 YIL	1,7	2,9	0,7	-1,1	2,4
10-15 YIL	0,5	0,7	0,5	-0,3	0,6
15-20 YIL	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20+ YIL	0,9	1,1	0,1	-0,3	1,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Diğer taraftan vadeye kalan süreleri veya nitelikleri açısından tamamen aynı olan finansal araçlar da faiz oranlarında meydana gelen değişimlere karşı her zaman aynı hızda ve aynı oranda tepki vermemektedir. Aynı vade ve koşullara sahip benzer finansal araçlar arasındaki bu farklılıklar menkul kıymetleri ihraç edenlerin kredibilitésinin farklı olmasından, aynı ihraççının farklı para birimleri cinsinden yükümlülükleri için talep edilen risk primlerinin farklılık göstermesinden ve değişik menkul kıymetlerin aynı derecede likit olmamalarından kaynaklanmaktadır. Bu husus, faiz oranı riskinin incelenmesinde aynı koşul/vadeye sahip ve aynı para birimi cinsinden olsalar dahi devlet tahvilleri ile özel sektör tahvillerin, hazine tarafından ihraç edilen TP ve YP DİBS'lerin ayrıca incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede ticari portföyü oluşturan enstrümanların dağılımı incelendiğinde, 3,64 puanlık bir düşüşle %72,36'ya gerilemiş olmasına rağmen, DİBS kaleminin Haziran 2004 döneminde olduğu gibi oransal olarak en büyük paya sahip kalem olduğu görülmektedir. Benzer şekilde oransal payı 2,51 puan gerilemekle birlikte Eurobond kalemi oransal olarak en büyük paya sahip ikinci kalem olma özelliğini korumuştur. Faiz oranlarında oluşabilecek ters yönlü gelişmelerin yol açacağı olumsuz etkilerin kısa süre içinde telafi edilmesine olanak sağlayan değişken faiz oranlı kıymetlerin payının önemli ölçüde artmış olması (%29,0'dan %35,43'e) faiz oranı riski açısından olumlu olarak değerlendirilebilecektir. Ticari portföyün menkul kıymetler itibarıyla dağılımı Tablo 14'te yer almaktadır.

Tablo 14: Ticari portföyün menkul kıymet türleri itibarıyla dağılımı (Aralık 2004) (%)

MENKUL KIYMET TÜRÜ	TL	YP	TOPLAM
DİBS	49,08	23,28	72,36
Sabit Faizli	25,40	16,55	41,95
Değişken Faizli	23,69	6,73	30,41
Döviz Endeksli MK	4,09	-	4,09
Sabit Faizli	3,96	-	3,96
Değişken Faizli	0,13	-	0,13
Eurobond	-	14,99	14,99
Sabit Faizli	-	13,88	13,88
Değişken Faizli	-	1,11	1,11
Hisse S.+ Yatırım Fonu	1,39	0,37	1,76
Diğer	0,01	2,21	2,21
Sabit Faizli	0,01	2,16	0,40
Değişken Faizli	0,00	0,04	0,10
TOPLAM	55,48	44,52	100,00
Sabit Faizli	25,54	32,61	58,15
Değişken Faizli	26,29	9,14	35,43
Diğer	3,65	2,78	6,42

Genel olarak, getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş finansal araçlardan veya hisse senetlerinden oluşan pozisyonlarda, geniş piyasa hareketleri dışında, bu pozisyonları oluşturan finansal araçları ihraç veya garanti eden ve ödeme yükümlülüğünü üstlenen kuruluşların kredibilitesindeki değişimler nedeniyle meydana gelebilecek zarar riski olarak tanımlanan spesifik riske maruz pozisyonlar incelendiğinde, bu pozisyonların büyük ölçüde kamu menkul kıymetlerinden meydana geldiği görülmektedir. Bu husus genel nitelikli piyasa hareketleri açısından konsantrasyon riskini artırıcı bir unsur olarak değerlendirilebilecek olmakla beraber, kamu kurumlarının kredi kalitesinin firmalara kıyasla önemli ölçüde yüksek ve istikrarlı olması nedeniyle spesifik riski azaltıcı bir unsur olmaktadır. Spesifik riske tabi kalemler ile ilgili olarak menkul kıymet türleri itibarıyla banka grupları bazında detaylandırılmış veriler Tablo 15’de yer almaktadır.

Tablo 15: Spesifik riske tabi kalemlerin oransal dağılımı (Aralık 2004) (%)

	Spesifik Risk Yükümlülüğü	KAMU	ÖZEL	KYB	YAB.	TMSF	TOPLAM
Kamu Men. K.	0	100	99	100	99	100	99
Nitelikli Men. K.⁸	0,0025- 0,01- 0,016*	0	1	0	1	0	1
Diğer	0,08	0	0	0	0	0	0

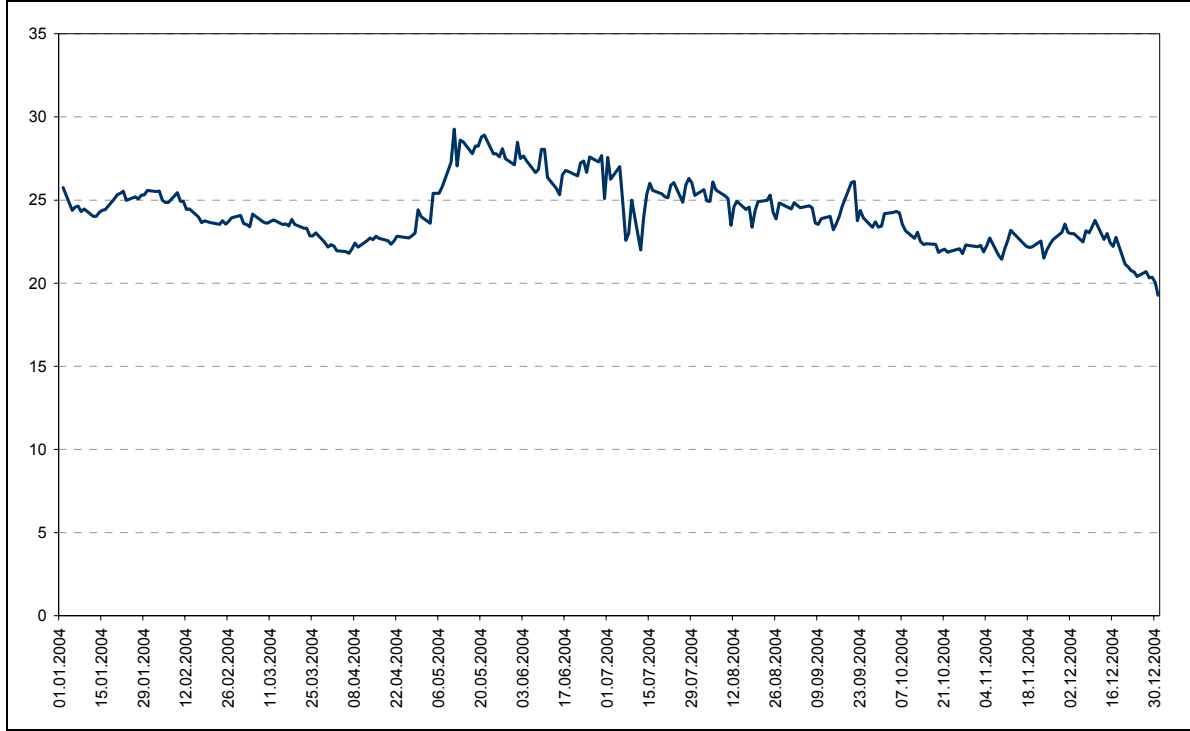
*Söz konusu katsayılar menkul kıymetin vadeye kalan gün sayısı dikkate alınarak belirlenecektir. Kamu menkul kıymetleri ve diğer menkul kıymetler kaleminde ise vadeye kalan süreler dikkate alınmamaktadır.

⁸ Nitelikli menkul kıymetler, en az iki kredi derecelendirme kuruluşundan yatırım yapılabilir notu almış menkul kıymetlerden oluşur. Sadece bir kredi derecelendirme kuruluşundan yatırım yapılabilir notu almış veya hiç derecelendirilmemiş menkul kıymetler de, söz konusu menkul kıymetleri ihraç edenin tanınmış bir teşkilatlanmış borsaya kote edilmiş menkul kıymetlerinin bulunması durumunda nitelikli menkul kıymet olarak kabul edilir.

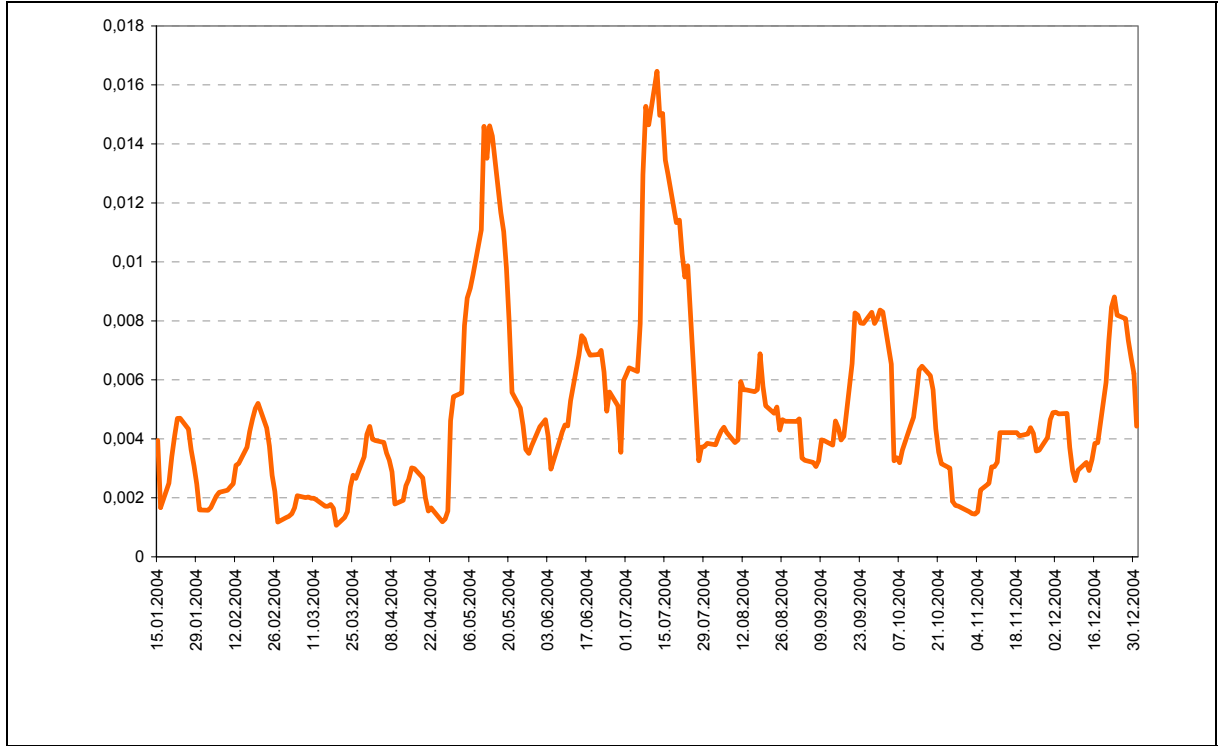
3. RİSK FAKTÖRLERİNİN GELİŞİMİ

Ana para ve faiz ödemeleri Hazine garantisi altında olması nedeniyle kamusal menkul kıymetlerinin içermiş oldukları risk primi oldukça düşük olmakta ve genellikle bu tip menkul kıymetlerin faiz oranları risksiz faiz oranının (risk-free interest rate) bir temsilcisi olarak değerlendirilerek diğer piyasa faiz oranlarının belirlenmesinde baz olarak kullanılmaktadır. Bu çerçevede DİBS faiz oranları gerek piyasa faiz oranlarındaki genel eğilimlerin öncüsü ve belirleyicisi niteliğinde olması nedeniyle dolaylı olarak, gerekse de ülkemiz bankalarının portföyünde en büyük paya sahip olması nedeniyle doğrudan doğruya faiz oranı riskine maruz portföylerin değerini etkileyen en önemli risk faktörü olmaktadır. Haziran-Aralık 2004 döneminde DİBS ikinci el faiz oranlarında ve faiz oranlarının volatilitesinde küçük de olsa bir azalış olduğu gözlemlenmektedir. DİBS faiz oranlarının genel trendi ve volatilitesi Grafik 6 ve Grafik 7’de sunulmaktadır.

Grafik 6: İkinci el DİBS piyasasında oluşan ortalama bileşik faizler (10 günlük hareketli ort.)

Grafik 7: İkinci el DİBS faizinin volatilitesi

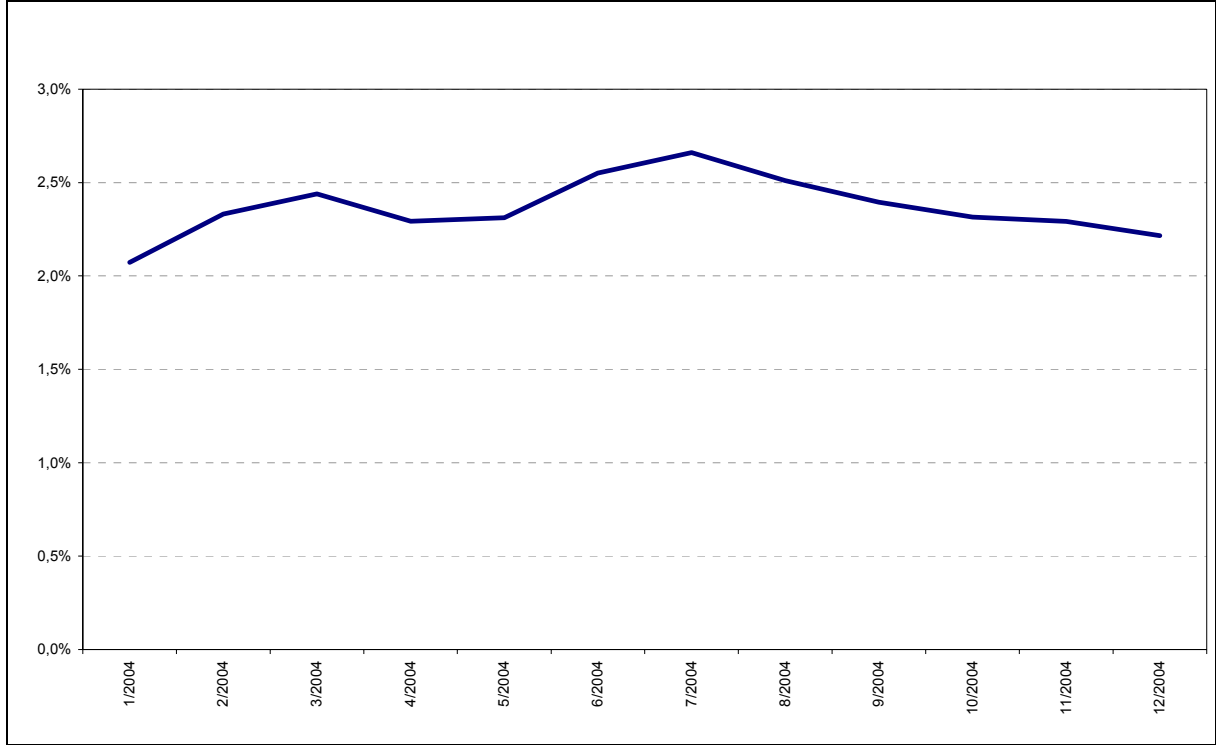

B. HİSSE SENEDİ FİYAT RİSKİ

1. RİSKE MARUZ POZİSYON TUTARI

Hisse senedi fiyat riskine maruz kalemler olan hisse senetleri ve yatırım fonlarının ticari portföy içerisindeki payının düşük olması sebebiyle, söz konusu kıymetler önemli bir piyasa riski kaynağı teşkil etmemektedir. Söz konusu kıymetlerin ticari portföy içerisindeki payları 2004 yılı içerisinde de önemli bir değişikliğe uğramamış ve %2-%2,5 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Söz konusu gelişim Grafik 8'de yer almaktadır.

Grafik 8: Hisse senetlerinin ve yatırım fonlarının ticari portföy içerisindeki payı (%)

2. RİSK FAKTÖRLERİNE DUYARLILIK

Hisse senedi fiyat riskinin değerlendirilmesinde dikkate alınacak önemli noktalardan biri de hisse senetlerinin işlem gördüğü piyasalardır. Her ne kadar globalleşme ile birlikte finansal piyasaların karşılıklı etkileşimi artmış olsa da, hisse senetleri işlem gördükleri piyasalarda ortaya çıkan yerel gelişmelere de oldukça duyarlıdır. Bu kapsamda dikkate alınabilecek bir diğer husus da hisse senetlerinin ana endekslere dahil olup olmadıklarıdır. Ana endekse dahil olan hisse senetlerinin diğer senetlere oranla görece olarak likit oldukları bilinmektedir. Sektörün portföyünde yer alan hisse senetlerine ilişkin bahsi geçen veriler Tablo 16 ve Tablo 17’de yer almaktadır. Tablolar incelendiğinde, hisse senetlerinin önemli bir bölümünün İMKB’de işlem gören hisse senetlerinden oluştuğu, bu çerçevede hisse senedi fiyat riskinin önemli bir kısmının İMKB endeksinde ortaya çıkan hareketler ile açıklanabileceği görülmektedir. Ayrıca hisse senedi portföyü toplamının %64’ü ana endekslere dahil olmayan hisse senetlerinden oluşmaktadır. Ancak, hisse senedi portföyünün oldukça küçük olması sebebiyle söz konusu veriler dönemler arasında önemli ölçüde değişkenlik gösterebilmektedir.

Tablo 16: Hisse senetlerinin ülke piyasalarına dağılımı (Aralık 2004) (%)

	KAMU	ÖZEL	KALK. Y.	YABANCI	TMSF	TOPLAM
Türkiye	100	65	100	0	100	70
Diğer	0	35	0	100	0	30

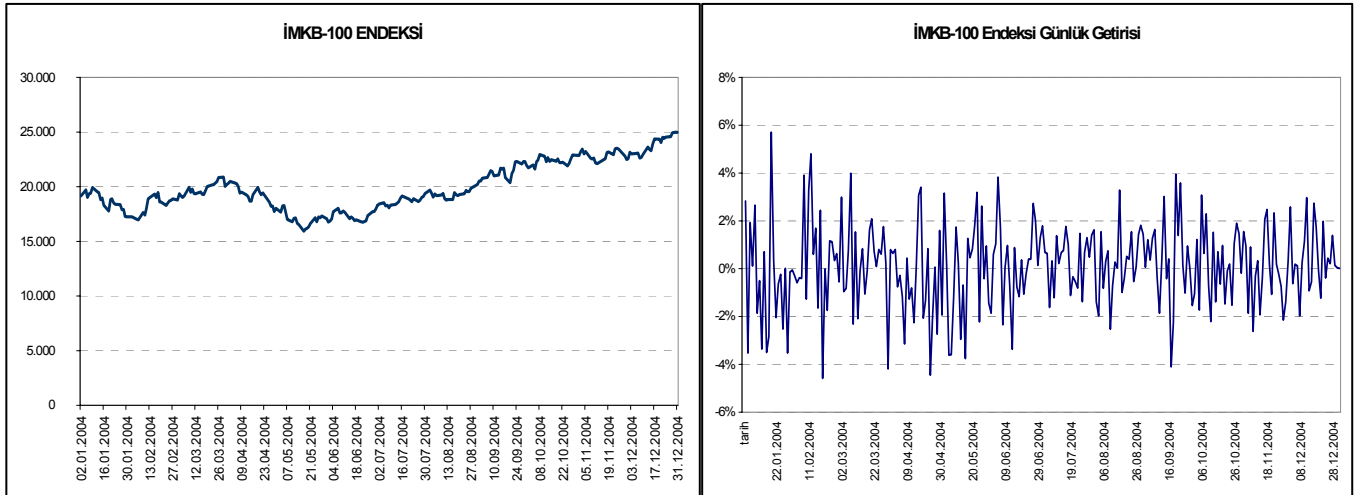
Tablo 17: Ana endekslere dahil olan hisse senetleri (Aralık 2004) (%)

	Endekse Dahil HS	Endekse Dahil Olm. HS
KAMU	96	4
ÖZEL	37	63
KALKINMA VE YATIRIM	21	79
YABANCI	0	100
TMSF	0	100
SEKTÖR TOPLAMI	36	64

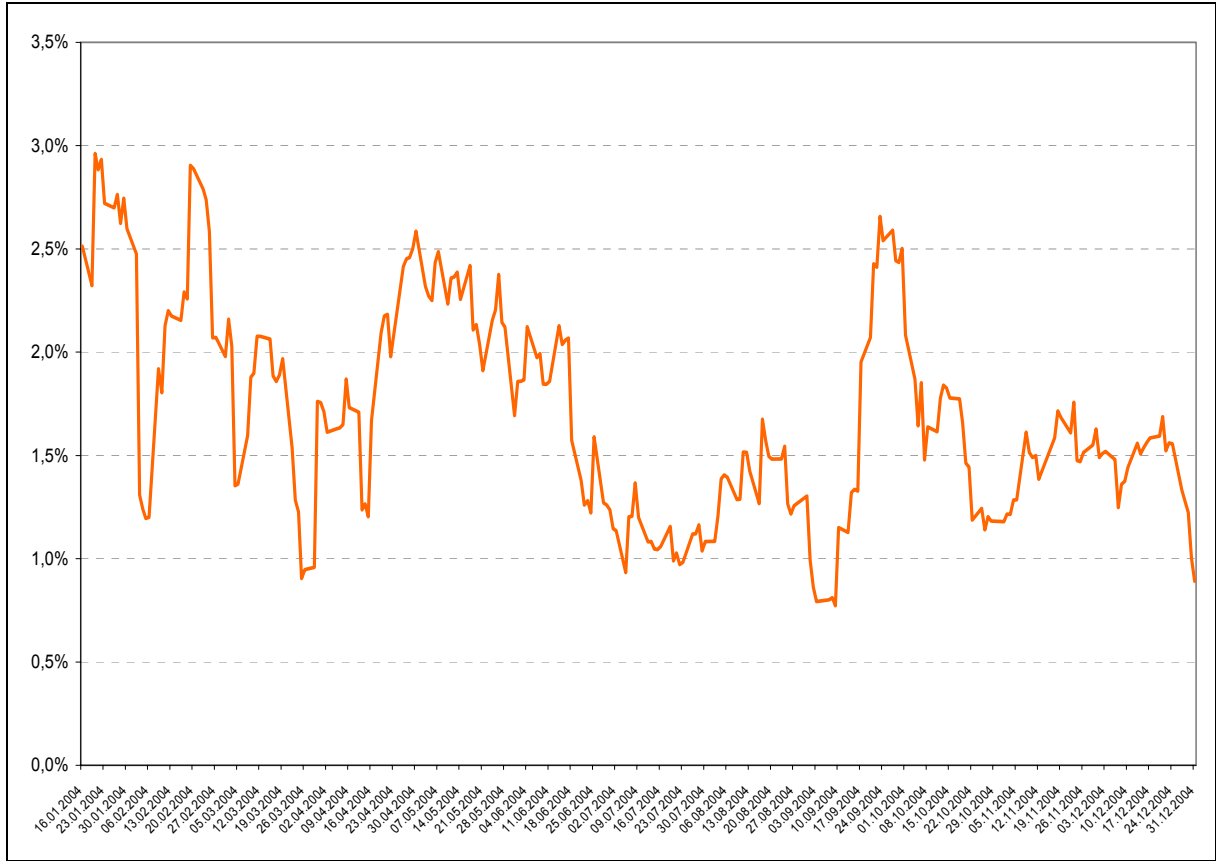
3. RİSK FAKTÖRLERİNİN GELİŞİMİ

Görelî büyüklüğü az da olsa, sektörün maruz kaldığı hisse senedi fiyat riskinin temel belirleyicisi İMKB endeksinde ortaya çıkması muhtemel olumsuz gelişmelerdir. Bu kapsamda İMKB-100 endeksinin gelişimi incelendiğinde, endeksin 2002 yılında başlayan artış trendini devam ettirdiği ve 2004 yılı sonunda 25.000 seviyelerine ulaştığı görülmektedir. Ayrıca günlük getirisinin değişkenliğinin de geçmiş yıllara kıyasla düşük seviyelerde gerçekleştiği, ancak 2004 yılı içerisinde Mayıs ve Ekim aylarında artış gösterdiği görülmektedir. Endeksin değer, günlük getiri ve getiri volatiliteleri Grafik 9 ve Grafik 10’da yer almaktadır.

Grafik 9: İMKB-100 endeksinin ve günlük getirisinin gelişimi

Grafik 10: İMKB-100 endeksi günlük getiri volatilitesi (10 günlük hareketli ortalama)

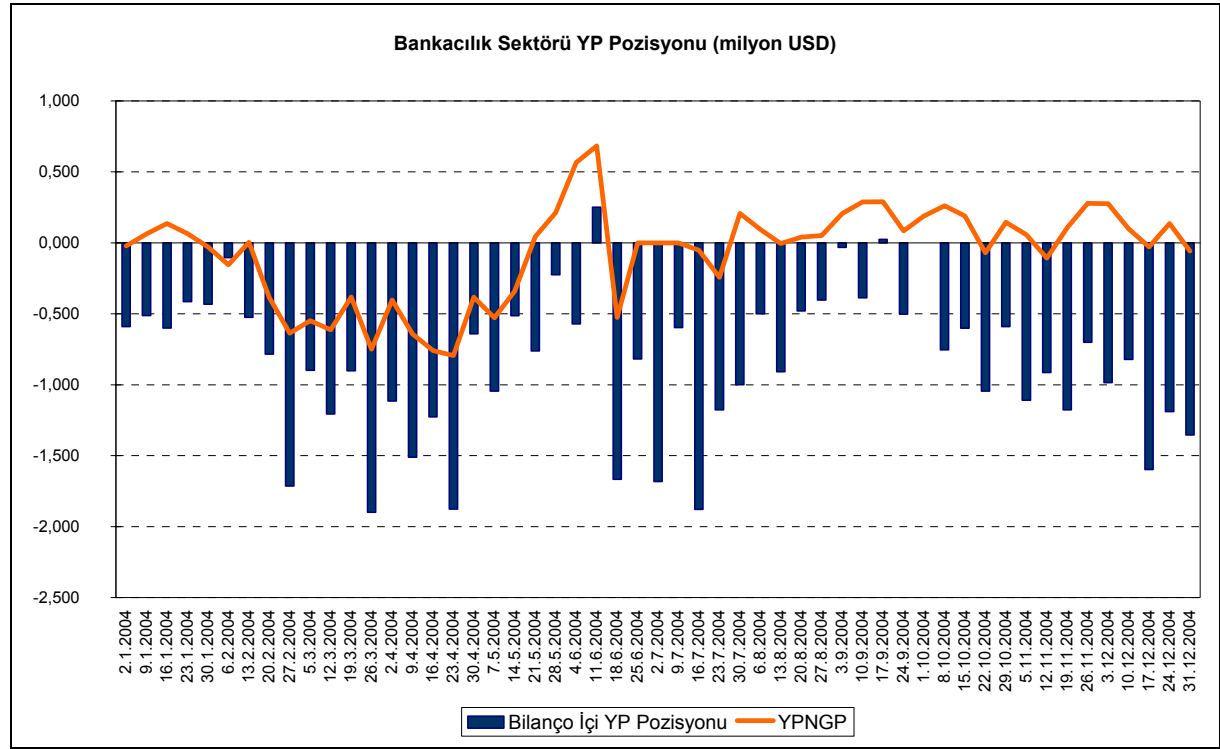
C. KUR RİSKİ

1. RİSKE MARUZ POZİSYON TUTARI

Döviz kurlarında meydana gelebilecek değişiklikler nedeniyle maruz kalabilecekleri zarar olasılığını ifade eden kur riski için bankalar, tüm döviz varlıkları ve yükümlülükleri, vadeli döviz işlemleri, swaplar gibi kur riski içeren türev sözleşmeleri üzerinden hesaplayacakları miktarda sermaye bulundurmak zorundadırlar. Kur riski için gerekli sermayenin hesaplanmasında esas alınacak tutar açık pozisyon tutarı olmaktadır.

Bu çerçevede sektörün açık pozisyonu incelendiğinde Haziran 2004 sonunda 367 milyon USD olan yabancı para net genel pozisyonu Aralık 2004 sonunda 71 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemlerde bilanço içi açık pozisyonlar sırasıyla 1.108 milyon USD ve 1.353 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Sektörün yabancı para açığındaki yükselme piyasa riskini artırıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bilanço içi pozisyon ve yabancı para net genel pozisyonunun gelişimi Grafik 11’de yer almaktadır.

Grafik 11: Bilanço içi pozisyon (BİP) ve yabancı para net genel pozisyonunun (YPNGP) gelişimi

Açığın banka grupları itibarıyla incelenmesi durumunda, özel bankaların sektörün toplam açığından daha yüksek tutarda yabancı para açığı ile çalıştığı, diğer bankaların ise toplamda kapalı pozisyonda çalıştığı görülmektedir. Ancak toplamda açık pozisyon rakamlarının yüksek olmaması nedeniyle kur riski bankacılık sisteminin geneli için ciddi bir risk unsuru yaratmamaktadır. Gruplar itibarıyla bilanço içi ve genel yabancı para açık pozisyonunun gelişimi Tablo 18’de yer almaktadır.

Tablo 18: Gruplar itibarıyla bilanço içi ve genel yabancı para açık pozisyonunun gelişimi (milyon USD)

	Bilanço İçi Yabancı Para Pozisyonu					Döviz Endeksli Pozisyon	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu				
	Kamu	Özel	KYB	Yabancı	TOPLAM		Kamu	Özel	KYB	Yabancı	TOPLAM
Ara.02	194	-454	34	42	-551	9.132	194	-335	67	-9	-449
Ara.03	227	-367	37	82	-20	9.224	227	-135	137	39	269
30.01.2004	422	-771	20	-53	-382	7.622	422	-569	117	44	15
27.02.2004	234	-1.613	-17	-294	-1.690	7.612	233	-1.048	113	77	-625
26.03.2004	171	-1.590	-48	-431	-1.898	7.139	169	-1.024	108	-4	-752
30.04.2004	200	-912	10	34	-668	7.036	211	-766	130	17	-408
28.05.2004	228	-468	-78	8	-310	6.329	230	-180	61	1	112
25.06.2004	186	-1.210	-45	-68	-1.137	5.373	186	-641	58	-2	-399
30.07.2004	208	-700	-29	-442	-964	5.417	210	-156	55	22	131
27.08.2004	235	-760	42	32	-452	5.447	235	-373	70	53	-15
24.09.2004	222	-799	60	-17	-534	5.585	222	-191	68	-68	31
28.10.2004	257	-1.121	44	207	-613	5.868	257	-270	67	25	80
26.11.2004	267	-1.186	77	152	-691	7.315	267	-86	81	-4	258
31.12.2004	366	-1.744	84	-100	-1.394	7.665	366	-511	50	18	-76

2. RİSK FAKTÖRLERİNE DUYARLILIK

Sektörün yabancı para pozisyonunun çeşitli döviz cinsleri itibarıyla dağılımı incelendiğinde, Mart-Haziran 2004 döneminde pozisyonların %68,1'inin USD ve %28,2'sinin EUR cinsinden oluştuğu gözlemlenirken Haziran-Aralık 2004 döneminde USD'nin payında görece bir düşüş ve EUR'un payında bir artış olduğu görülmektedir. Bu durum, yoğunlaşmadan kaynaklanan risklerin azalmasına sebep olmakla birlikte halen maruz kalınan kur riskinin büyük ölçüde USD ve EUR kurlarında meydana gelebilecek değişimler ile açıklanabilmektedir. Yabancı para pozisyonların para cinsleri bazında dağılımı Tablo 19'da yer almaktadır.

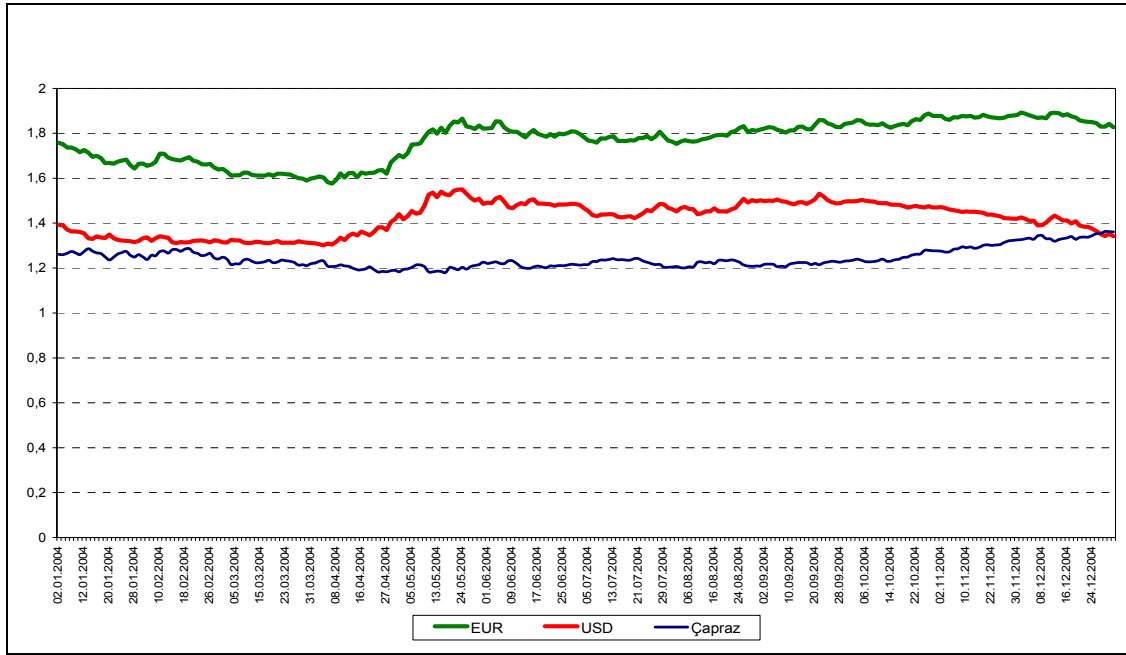
Tablo 19: Yabancı para pozisyonların para cinsleri bazında dağılımı (Aralık 2004) (%)

Döviz Kodu	Uzun Pozisyonlar (Toplam Uzun Pozisyona Göre Dağılım)				Kısa Pozisyonlar (Toplam Kısa Pozisyona Göre Dağılım)				Net Pozisyon (Toplam Net Pozisyona Göre Dağılım)
	Bilanço İç Pozisyon	Bilanço Dışı Vadeli İşlemler	Gayri nakdi Krediler	Toplam Uzun Pozisyon	Bilanço İç Pozisyon	Bilanço Dışı Vadeli İşlemler	Gayri nakdi Krediler	Toplam Kısa Pozisyon	
USD	48,5	3,5	13,7	65,6	46,5	5,1	14,2	65,8	-88,9
EUR	21,9	3,6	6,5	30,9	22,6	1,4	6,7	30,8	-18,4
Diğer	1,4	1,1	1,1	3,5	2,0	0,3	1,1	3,4	7,3
TOPLAM	70,7	8,1	21,2	100,0	71,1	6,8	22,0	100,0	-100,0

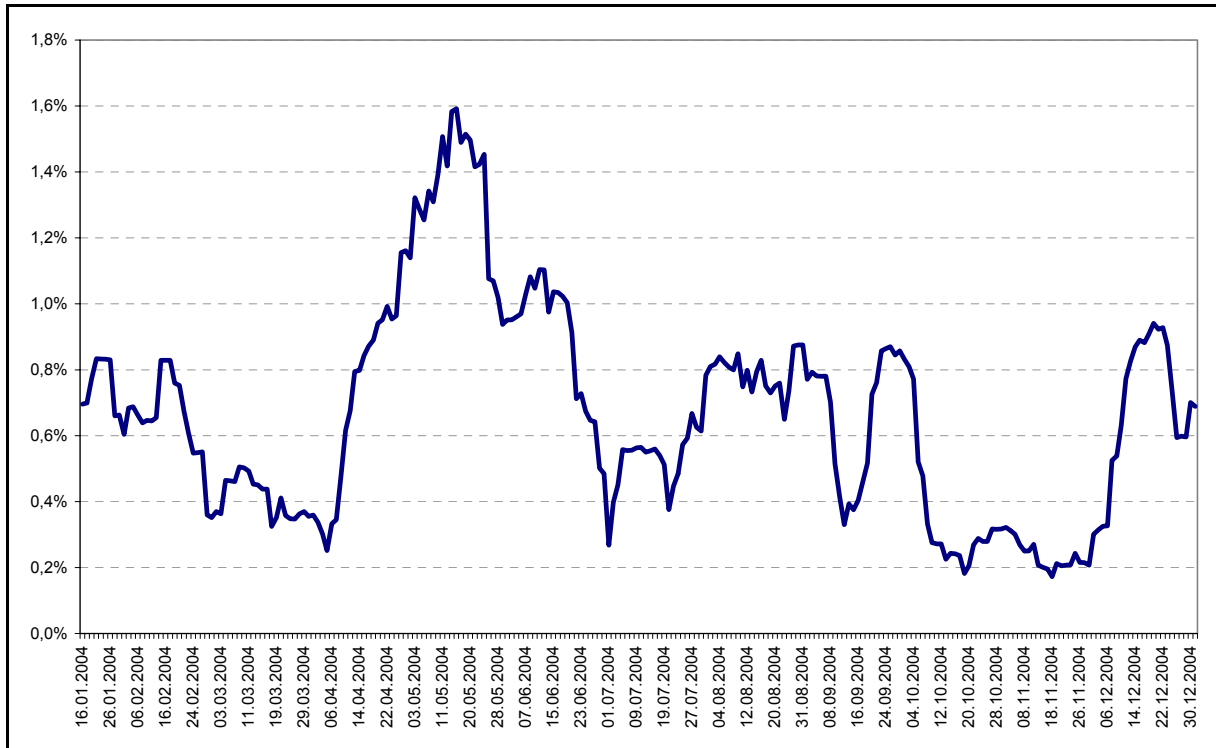
3. RİSK FAKTÖRLERİNİN GELİŞİMİ

Yukarıda da bahsedildiği üzere, sektörün maruz kaldığı kur riski için temel risk faktörleri USD ve EUR kurlarıdır. Kurların fiyat değişimi incelendiğinde Haziran-Aralık 2004 döneminde USD kurlarında görece bir düşüş ve EUR kurlarında görece bir artış olduğu ve kurlardaki volatilitenin önceki döneme kıyasla azalmış olduğu görülmektedir. USD ve EUR kurları ile USD getiri volatilitesi Grafik 12 ve Grafik 13'te yer almaktadır.

Grafik 12: USD ve EUR Kurları ile USD/EUR Çapraz Kurunun Gelişimi (2004)

Grafik 13: USD getiri volatilitesinin gelişimi (2004)

D. RİSKLİLİK DÜZEYİ

Bu kısımda, piyasa riskine maruz kalemler içerisinde en büyük paya sahip ticari portföy ile yabancı para net genel pozisyonu dikkate alınarak portföyün risklilik düzeyi “Riske Maruz Değer (VaR)” yöntemi ile ölçülecektir. Bu çerçevede, sektörün ticari portföyünde yer alan kıymetlerden oluştuğu varsayılan bir portföy için varsayımsal hesaplamalar yapılacaktır. Bu çerçevede DİBS ikinci el faizinde meydana gelebilecek

gelişmeler karşısında (durasyon katsayısı aracılığıyla) DİBS portföyünün değerindeki değişimler, Eurobond fiyatlarında, hisse senetleri fiyatlarında ve kurlarda meydana gelebilecek değişimler karşısında ilgili enstrümanların değerinde meydana gelebilecek değişimler “parametrik (varyans-kovaryans) yöntem” aracılığıyla ölçülecektir. Hesaplamalarda çeşitli basitleştirici varsayımlar kullanıldığı için, hesaplama sonuçlarının portföyün mutlak risklilik seviyesini gösterir tutarlardan daha çok bir performans endeksi gibi dikkate alınmasının daha gerçekçi olacaktır.

Parametrik yöntemde, portföyde yer alan enstrümanların değerlerinin risk faktörlerine olan duyarlılıklarının doğrusal olduğu ve getirilerin istatistiki olarak da normal dağılım özelliği gösterdiği varsayılmış ve hesaplama logaritmik getiri olarak tanımlanan fiyat değişimleri dahil edilmiştir. Bu çerçevede, portföy VaR’ı şu şekilde hesaplanmıştır:

$$VaR = z_{\alpha} \times PV \times \sigma$$

Burada z , ilgili güven aralığı için hesaplanan standart normal dağılım kritik değeri (%99 için 2,33), PV portföy değerini ve σ da portföyün standart sapmasını ifade etmektedir.

VaR Nedir?

VaR, istatistiki olarak belli bir güven aralığında, belli bir süre için elde tutulan portföyün önceden belirlenen bir olasılık dahilinde beklenen maksimum değer kaybıdır. Diğer bir ifadeyle VaR ‘...yüzde ‘X’ olarak emin olabiliriz ki önümüzdeki ‘T’ gün içinde ‘V’ TL’den daha fazla bir kaybımız olmayacak’ demektir. Tanımlardan da görüleceği üzere VaR iki temel unsurdan oluşmaktadır: *elde tutma süresi* ve *güven aralığı*. Daha açık bir ifadeyle herhangi bir kıymetin belli bir sürede (genellikle 10 gün) belli bir olasılık limiti içinde (%99 ya da %95 gibi) ne kadar değer kaybedebileceğinin istatistiki yöntemler kullanılarak hesaplanmasıdır (teoride yer alan bir çok istatistiki dağılım çeşitli VaR hesaplama yöntemlerinde kullanılabilir; ancak burada kullanılan parametrik yöntem normal dağılım varsayımına dayanmaktadır). VaR hesaplamasında kullanılacak yöntemler: (1) varyans kovaryans yöntemi (parametrik yöntem olarak da adlandırılmakta), (2) tarihi benzetme yöntemi (historical simulation = parametrik olmayan yöntem) ve (3) Monte Carlo metodu’dur. Bankalar bu yöntemlerden istediklerini uygulamakta serbest bırakılmıştır. Ancak her bir yöntemin kullanıldığı yere göre belli avantajları ve dezavantajları olup, hangi yöntemin daha sağlıklı sonuçlar ürettiğine ilişkin kesin bir kanıt bulunmamaktadır.

Not: Daha kapsamlı bilgi için bkz. “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik”.

Tablo 20’de yer alan Haziran ve Aralık 2004 dönemi VaR değerleri karşılaştırıldığında, hesaplamalarda kritik rol oynayan DİBS faizlerinin standart sapmasında

gözlenen⁹ azalışa paralel olarak, VaR değerlerinin düştüğü ve toplam VaR tutarının 195 milyon YTL'den 180 milyon YTL'ye düştüğü görülmektedir.

Tablo 20: Hesaplanan VaR değerleri* (bin YTL)

RİSK FAKTÖRÜ	Haz.04	Ara.04
DİBS Faiz Oranları	194.182	180.220
Eurobond Fiyatları	251	189
Hisse Senedi Fiyatları	179	50
USD Kuru	1	2
EUR Kuru	0	-1
GBP Kuru	12	28
TOPLAM	194.625	180.489

* Elde tutma süresi 1 gün olarak alınmıştır.

Ticari portföyde yer alan borçlanma enstrümanlarının faiz oranları karşısındaki fiyat değişimlerinin daha uzun dönemli bir analize tabi tutulması amacıyla, söz konusu kıymetlere yönelik olarak durasyon-konveksite analizi gerçekleştirilmiştir. Analizin uzun dönemli olması sebebiyle sadece sabit faizli kıymetler dikkate alınmıştır. Analiz sonuçları Tablo 21 ve Tablo 22'de yer almaktadır. Tablodan da görüleceği üzere, kamu bankalarında sabit faizli TP DİBS tutarının özkaynağa oranla görece olarak yüksek olması ve bu bankaların yüksek durasyon ve konveksite katsayısına sahip olmaları, kamu bankalarının DİBS faizlerindeki olası değişimlere karşı daha duyarlı olduğunu ortaya koymaktadır. Özel bankalarda ise DİBS tutarı yüksek iken faiz değişimlerine duyarlılıklar daha düşük seviyelerdedir. Sektörün tamamının faiz duyarlılığı incelendiğinde ise bu duyarlılıkta bir önceki döneme göre azalma olduğu görülmektedir.

Tablo 21: İkinci el DİBS faizlerindeki olası değişimlerin etkileri (Aralık-2004)

						İkinci El DİBS Faizlerindeki Değişim (puan)					
						-10	-5	-1	1	5	10
Bankalar	Ticari Portföy (milyon YTL)	Sabit Faizli TP DİBS (milyon YTL)	Özkaynaklar (milyon YTL)	Durasyon Katsayısı	Konveksite Katsayısı	Faizlerdeki Değişimin Sermayeye Etkisi (%)					
Kamu	20.096.015	11.266.707	10.046.354	0,796	1,488	10	5	1	-1	-4	-8
Özel	46.712.946	23.873.590	27.401.397	0,569	1,049	5	3	1	0	-2	-5
Kalkınma	1.089.092	878.012	5.140.456	0,715	1,335	1	1	0	0	-1	-1
Yabancı	2.255.009	1.746.665	2.084.340	0,768	1,478	7	3	1	-1	-3	-6
TOPLAM	70.153.062	37.764.974	44.672.547	0,647	1,203	6	3	1	-1	-3	-5

VaR analizi, kısa dönemdeki (1 gün) fiyat değişimlerinin etkilerini ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu sebeple analizde hem sabit hem de değişken faizli kıymetler dikkate alınmıştır. Çünkü değişken faizli kıymetlerin fiyatlarının yeni faiz koşullarına göre yeniden ayarlanması belirli periyotlarda olmaktadır. Diğer taraftan faizlerdeki olası değişimlerin daha

⁹ Haziran 2004 dönemi için yapılan hesaplamalarda Haziran 2003 - Haziran 2004 arasında gözlenen standart sapma, Aralık 2004 dönemi için yapılan hesaplamalarda ise Aralık 2003 - Aralık 2004 arasında gözlenen standart sapma kullanılmıştır.

uzun dönemli etkilerinin analiz edilmek istenmesi durumunda, değişken faizli menkul kıymetlerin fiyatlarının belirli periyotlar içerisinde yeniden belirlendiği ve değişen piyasa koşullarına uyum sağladığı varsayıldığında, analizin sadece sabit faizli menkul kıymetler üzerinden yapılması gerekmektedir. Söz konusu menkul kıymetlerin faiz değişimlerine duyarlılıkları ise durasyon ve konveksite katsayıları ile belirlenmektedir.

Durasyon ve Konveksite Analizi

Tahvil fiyatının faiz değişimlerine göre birinci dereceden türevi durasyon katsayısı, ikinci dereceden türevi ise konveksite katsayısını ifade etmektedir. Bu çerçevede faiz değişimleri veri iken bir tahvilin fiyatında meydana gelecek yüzde değişme şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$\frac{\partial P}{P} = -D \times \partial i + 0,5 \times C \times (\partial i)^2$$

Burada D ve C sırasıyla durasyon ve konveksite katsayılarını, ∂i ise faizdeki değişimi ifade etmektedir. Bu katsayıların hesaplanması ise şu şekilde yapılmaktadır:

$$D = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{t \times CF_t}{(1+y)^t}}{P \times (1+y)}$$

$$C = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{t \times (t+1) \times CF_t}{(1+y)^{t+2}}}{P}$$

Burada P fiyatı, CF_t t dönemindeki nakit akışlarını ve y de iskonto faiz oranını ifade etmektedir. Bu çerçevede Tablo 22’de, ikinci el DİBS faizlerinde meydana gelebilecek çeşitli değişimler için sektörün maruz kalabileceği kar/zarar tutarları özkaynaklara oranla gösterilmektedir.

Benzer bir analizin Eurobond fiyat değişimleri için yapılması durumunda ise fiyat değişimlerine en duyarlı kesimin özel bankalar olduğu, sektörün genel duyarlılığının ise Haziran 2004 dönemine göre azaldığı görülmektedir. Eurobond fiyatları üzerinden yapılan analiz sonuçları Tablo 22’e yer almaktadır.

Tablo 22: Eurobond fiyatlarındaki olası değişimlerin etkileri (Aralık-2004)

				Eurobond Fiyatlarındaki Değişim (%)					
				-10	-5	-1	1	5	10
Bankalar	Ticari Portföy (milyon YTL)	Sabit Faizli Eurobond (milyon YTL)	Özkaynaklar (milyon YTL)	Fiyatlardaki Değişimin Sermayeye Etkisi (%)					
Kamu	20.096.015	2.604.543	10.046.354	-2,6	-1,3	-0,3	0,3	1,3	2,6
Özel	46.712.946	9.704.374	27.401.397	-3,5	-1,8	-0,4	0,4	1,8	3,5
Kalkınma	1.089.092	160.492	5.140.456	-0,3	-0,2	0,0	0,0	0,2	0,3
Yabancı	2.255.009	29.737	2.084.340	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
TOPLAM	70.153.062	12.499.146	44.672.547	-2,8	-1,4	-0,3	0,3	1,4	2,8

Sektörün yabancı para pozisyonu incelendiğinde, her ne kadar 2000 öncesi döneme göre pozisyon açığının önemli ölçüde gerilediği görülmekle birlikte, bilanço içi pozisyonun 1 milyar USD'nin üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu çerçevede kurlarda ortaya çıkabilecek olası hareketlerin etkileri Tablo 23'te analiz edilmiştir.

Tablo 23: Kurlardaki olası değişimlerin etkileri (Aralık-2004)

31.12.2004 Tarihi İtibarıyla (Milyon USD)						Kurlardaki Değişim Oranı (%)					
						-20	-10	1	5	25	50
Bankalar	Bilanço İçi Poz. (BİP)	Özkaynaklar	BİP/Özk. (%)	YPNGP	YPNGP/Özk. (%)	Kurlardaki Değişimin Sermayeye Etkisi (%) (Sadece BİP dikkate alınmıştır)					
Kamu	366	7.485	4,9	366.260	4,9	-1,0	-0,5	0,0	0,2	1,2	2,4
Özel	-1.743	20.416	-8,5	-510.925	-2,5	1,7	0,9	-0,1	-0,4	-2,1	-4,3
Kalkınma	83	3.830	2,2	49.918	1,3	-0,4	-0,2	0,0	0,1	0,5	1,1
Yabancı	-100	1.553	-6,5	18.311	1,2	1,3	0,6	-0,1	-0,3	-1,6	-3,2
TOPLAM	-1.393	33.285	-4,2	-76.436	-0,2	0,8	0,4	0,0	-0,2	-1,0	-2,1

E. SERMAYE YETERLİLİĞİ

Maruz kalınan piyasa riskleri karşılığında bulundurulmuş sermaye tutarı incelendiğinde, bu tutarın toplam sermayeye oranının bir önceki döneme göre 3 puanlık düşüş ile %3 seviyesine gerilediği görülmektedir. Yasal sermaye yükümlülüğünün kredi ve piyasa riskleri arasındaki dağılımı Tablo 24'te yer almaktadır.

Tablo 24: Yasal sermaye yükümlülüğünün dağılımı (Aralık 2004) (%)

	KAMU	ÖZEL	KALK. Y.	YABANCI	TOPLAM
Kredi Riski Sermaye Yükümlülüğü	19	32	8	28	26
Piyasa Riski Sermaye Yükümlülüğü	3	3	1	2	3
Serbest Sermaye	78	64	91	70	71

Piyasa riski sermaye yükümlülüğünün bileşenleri incelendiğinde ise bir önceki dönemde olduğu gibi faiz oranı riski yükümlülüğünün %65,6 ile en önemli kalem olduğu gözlemlenmektedir. Diğer taraftan hisse senedi pozisyon riski sermaye yükümlülüğünün %15'ten %12,5'e düştüğü, buna karşın kur riski yükümlülüğünün 2,8 puanlık bir artışla

%21,9'a çıktığı görülmektedir. Piyasa riski sermaye yükümlülüğü bileşenleri Tablo 25'te yer almaktadır.

Tablo 25: Piyasa riski sermaye yükümlülüğü bileşenleri (Aralık 2004) (%)

	KAMU	ÖZEL	KALK. Y.	YABANCI	TMSF	TOPLAM
Faiz Oranı Riski	86,9	64,7	22,9	59,4	7,8	65,6
-Genel Piyasa Riski	86,9	62,1	22,8	57,6	7,8	63,7
-Spesifik Risk	0,0	2,4	0,0	1,8	0,0	1,7
-Opsiyon Riski	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
Hisse Senedi Pozisyon Riski	1,5	15,0	26,2	0,0	20,8	12,5
-Genel Piyasa Riski	1,0	6,9	13,8	0,0	10,4	6,0
-Spesifik Risk	0,5	8,1	12,4	0,0	10,4	6,6
-Opsiyon Riski	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kur Riski	11,6	20,2	51,0	40,6	71,5	21,9
-Genel Piyasa Riski	11,6	20,0	51,0	40,6	71,5	21,7
-Opsiyon Riski	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,2
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

V. YAPISAL FAİZ ORANI RİSKİ

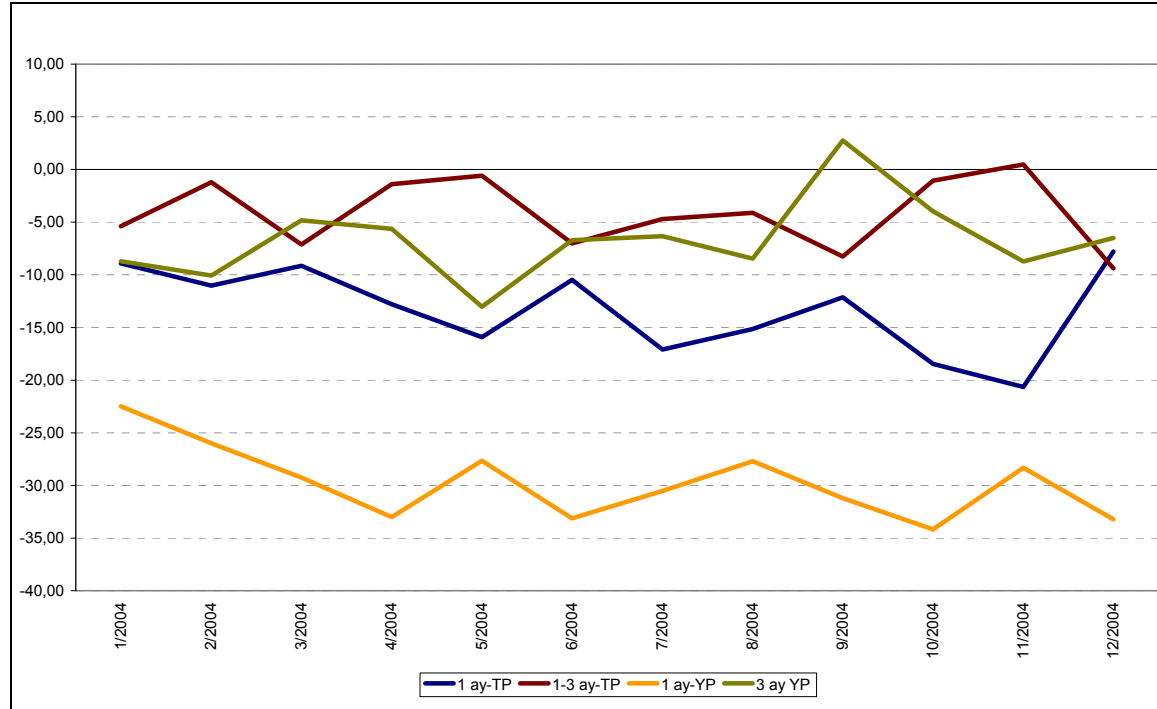
Bu bölümde yapısal faiz oranı riskine ilişkin olarak riske maruz pozisyon tutarı olan faiz açıklarındaki, pozisyonların ve açıkların faiz değişimlerine olan duyarlılıklarındaki, risk faktörü olarak faiz oranlarındaki gelişmeler incelenecek ve son olarak çeşitli faiz değişim senaryoları altında sektörün karlılığının nasıl değiştiği analiz edilerek sektörün risklilik seviyesi değerlendirilecektir.

A. RİSKE MARUZ POZİSYON TUTARI

Bankaların yapısal faiz riskine olan duyarlılığının belirlenmesinde kullanılan iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan ilki bankaların belirli vadelerde yeniden fiyatlanan varlık ve yükümlülükleri arasındaki farklardan hareketle, olası faiz oranı değişimlerinin banka karlılıkları üzerine etkilerini analiz eden yaklaşımlardır. İkinci grup yaklaşımlarda ise banka varlık ve yükümlülüklerinin bugünkü değerlerinin faiz oranı değişikliklerine duyarlılıkları kullanılarak özkaynağın bugünkü değeri hesaplanmaktadır. Bu raporda, mevcut veri kısıtları dikkate alınarak, faiz oranı değişimlerinin karlılık üzerine etkilerini analiz eden birinci grup yaklaşımlar kullanılacaktır.

Bu çerçevede, yapısal faiz oranı riski hesaplamalarına esas alınacak tutar faiz açıklarıdır¹⁰. 1 ay ve 1-3 aylık TP ve YP faiz açıklarının 2004 yılı içerisindeki seyri incelendiğinde, açıkların çeşitli dalgalanmalar içerdiği ancak genel olarak yatay bir seyir izlediği görülmektedir. Ayrıca, 1 aylık TP açıkların 10-20 milyar YTL, 1-3 aylık TP açıkların ise 0-10 milyar YTL aralığında gerçekleştiği görülmektedir. YP açıklar ise 1 aylık vadede 35 milyar YTL'ye kadar çıkarken, 1-3 aylık vadede 0-10 milyar YTL aralığında gerçekleşmiştir. Faiz açıklarının gelişimi Grafik 14'te yer almaktadır.

Grafik 14: Faiz açıklarının gelişimi (2004)

¹⁰ Faiz açığı, ilgili vade diliminde yeniden fiyatlanacak varlıklar ile yeniden fiyatlanacak yükümlülükler arasındaki tutar farkını ifade etmektedir.

B. RİSK FAKTÖRLERİNE DUYARLILIK

Banka karlılıklarının olası faiz değişimlerine duyarlılıklarının belirlenmesinde varlık ve yükümlülüklerin faiz yapısı ile vadeleri önem arz etmektedir. Varlık ve yükümlülüklerin çoğunluğunun sabit faizli olması, vadeler aynı iken, faiz değişimlerinin etkilerinin faiz gelir-giderine daha geç yansımaya sebep olurken, değişken faizli pozisyonların faiz gelir-giderleri faiz değişimlerine daha çabuk uyum sağlamaktadır. Bu çerçevede, faizlerin azaldığı bir ortamda pasiflerde değişken faizli yükümlülüklerin, aktifte ise sabit faizli varlıkların fazla olması karlılığı olumlu yönde etkileyecektir. Faizlerin düşmesinde ise durum tam tersine gerçekleşecektir.

Bu çerçevede, Tablo 26'da yer alan varlık ve yükümlülüklerin faiz yapısı incelendiğinde, aktifte toplam TP varlıkların %55'inin, YP varlıkların ise %76'sının sabit faizli olduğu görülmektedir. Bu oranlar Haziran 2004 dönemine kıyasla az da olsa yüksek seviyelerde gerçekleşmiştir¹¹. Faizlerin önümüzdeki dönemde azalma eğiliminde olduğu varsayımı altında, sabit faizli varlıkların yüksek olması ve artış eğilimi göstermesi faiz riski açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 26: Varlık ve yükümlülüklerin faiz yapısı (Aralık 2004) (%)

		AKTİF			PASİF		
		Sabit Faizli	Değişken Faizli	Diğer	Sabit Faizli	Değişken Faizli	Diğer
KAMU	TP	40	55	5	99	0	1
	YP	61	37	2	90	9	1
ÖZEL	TP	65	13	22	93	0	7
	YP	82	15	3	91	8	1
KAL & YAT	TP	84	4	12	54	0	46
	YP	33	66	1	33	64	3
YABANCI	TP	88	3	9	91	0	9
	YP	88	11	1	99	0	1
SEKTÖR	TP	55	31	14	95	0	5
	YP	76	21	2	89	10	1

Yükümlülüklerin faiz yapısı incelendiğinde ise, genelde mevduatın faiz yapısına bağlı olarak, sabit faizli yükümlülüklerin toplam yükümlülüklerle oranı TP kalemler için %95 ve YP kalemler için ise %89 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu oranlarda Haziran 2004 dönemine göre önemli bir değişiklik de gözlenmemektedir. Yükümlülüklerde sabit faizli kalemlerin fazlalığı, faizlerin düştüğü bir ortamda banka karlılıkları üzerinde olumsuz etkiler doğurabilecektir. Ancak varlık ve yükümlülüklerden elde edilen faiz gelir ve giderlerinin faiz değişimleri karşısında nasıl değişeceğini ve net etkinin ne olabileceğini tahmin edebilmek için vade dilimleri itibarıyla faiz açıklarının incelenmesi gerekmektedir.

Yeniden fiyatlama tarihlerine göre varlık ve yükümlülükler arasındaki farkların özkaynaklara oranları incelendiğinde, sektör genelinde faiz oranına duyarlılığın Haziran-Aralık 2004 döneminde azaldığı görülmektedir. Bu durum olumsuz faiz değişimlerinde sektörün maruz kalacağı zararın daha az olması veya olumlu faiz değişimlerinde sektörün elde

¹¹ Aynı oranlar Haziran 2004 döneminde TP varlıklar için %54, YP varlıklar için %72 seviyesinde gerçekleşmiştir.

edeceği karların daha az olması sonucunu doğuracaktır. Özkaynağa oranla faiz açıkları Tablo 27’de yer almaktadır.

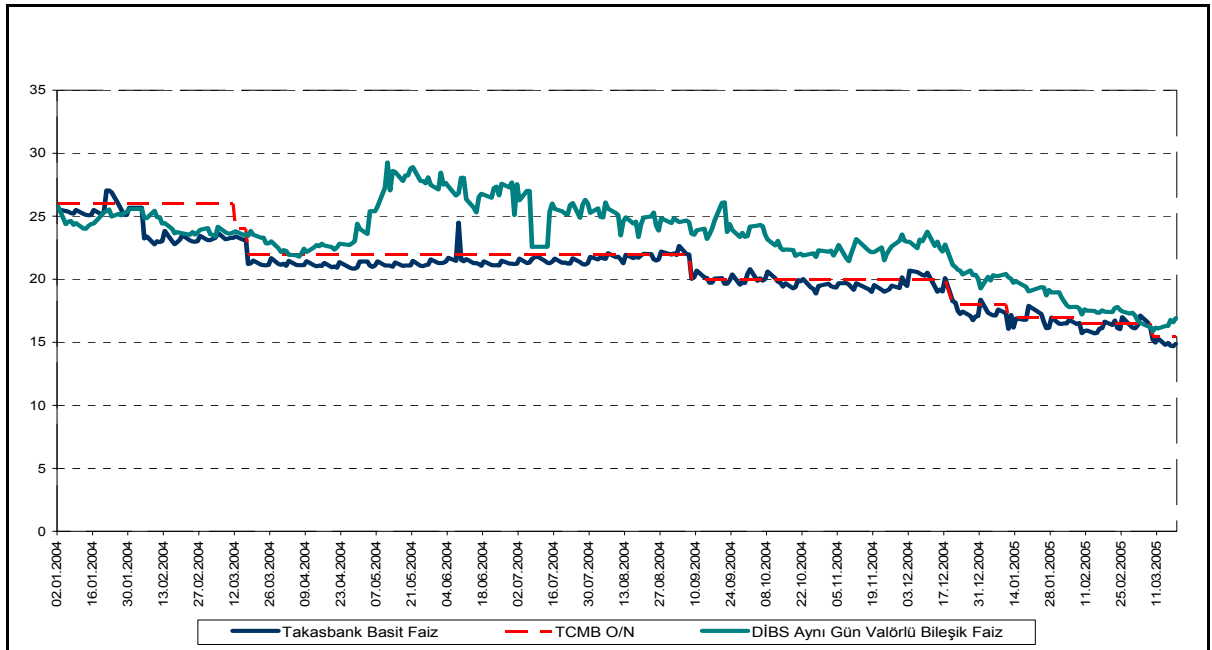
Tablo 27: Yeniden fiyatlama tarihine göre varlıklarla yükümlülükler arasındaki fark (Özkaynağa oranla, %)

Grup	Para Cinsi	Haz.04					Ara.04				
		1 Ay	1-3 Ay	3-6 Ay	6-12 Ay	12+ Ay	1 Ay	1-3 Ay	3-6 Ay	6-12 Ay	12+ Ay
KAMU	TP	119	-160	39	90	-34	119	-141	45	55	5
	YP	-30	-38	-5	18	52	-37	-44	12	7	46
ÖZEL	TP	-90	21	12	32	64	-73	16	7	35	63
	YP	-127	-18	29	29	78	-101	-6	24	12	61
KAL&YAT	TP	13	11	19	8	6	12	10	17	9	5
	YP	6	2	4	-7	11	-1	-10	1	9	11
YABANCI	TP	10	-1	17	29	42	-20	-8	23	41	61
	YP	-136	8	42	44	30	-86	3	14	39	23
SEKTÖR	TP	-37	-17	19	45	34	-17	-21	17	37	43
	YP	-93	-18	22	22	62	-74	-15	18	12	50

C. RİSK FAKTÖRLERİNİN GELİŞİMİ

Yapısal faiz oranı riski için temel risk faktörü konumunda olan faiz oranları incelendiğinde oranların 2002 yılından bu yana süregelen azalma trendini devam ettirdiği görülmektedir. Bu çerçevede, 2004 yılı başında %25 civarında olan piyasa faiz oranları, Mart 2005 döneminde %15 civarına gerilemiştir. Bu husus kısa vadelerde önemli faiz açıkları bulunan sektörün karlılığını artırmıştır. Çeşitli faiz oranlarına ilişkin tarihsel gelişim Grafik 15’de yer almaktadır.

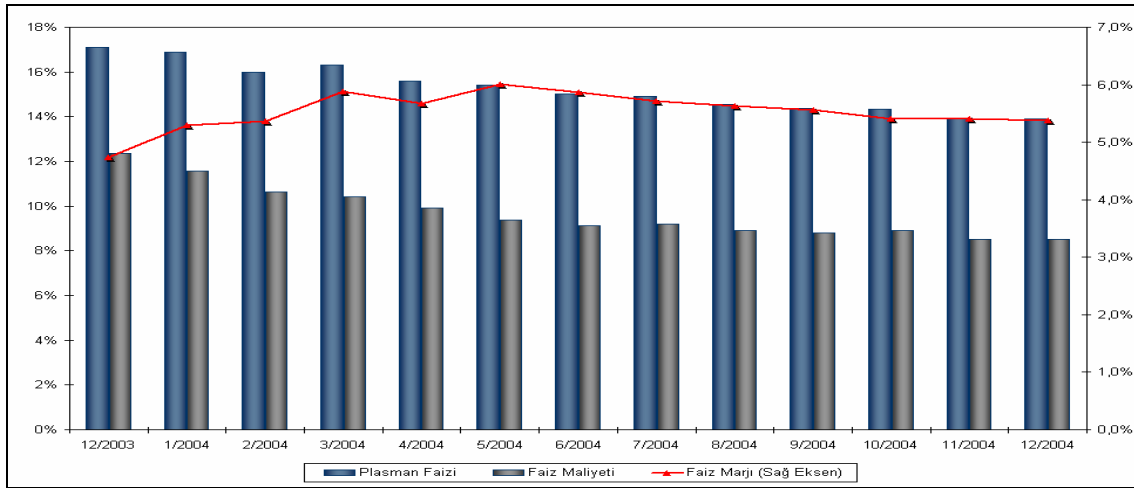
Grafik 15: Faiz oranlarının gelişimi (2004)

Bankaların faiz getirili aktiflerinden elde ettikleri ortalama faiz geliri ile yükümlülükleri dolayısıyla üstlendikleri ortalama faiz giderinin tarihsel gelişiminin incelenmesi, faiz oranlarının karlılık üzerine net etkisinin daha iyi görülebilmesini sağlayacaktır.

Grafik 16’da ortalama plasman faizi, ortalama faiz maliyeti ile net faiz marjının gelişimi yer almaktadır. Grafikten de görüleceği üzere, yükümlülüklerin yeniden fiyatlama tarihlerinin varlıklara göre daha kısa olması sebebiyle, faiz oranındaki düşmeler faiz maliyetlerine daha kısa sürede yansırken, plasman getirileri bu değişime daha uzun sürede uyum sağlamaktadır. Bu sebeple, faiz marjları 2004 yılı içerisinde %4,7’den %5,4’e artmıştır. Ancak, uzun dönemde plasman getirilerinin de faiz değişimlerine uyum sağlaması durumunda faiz marjlarında daralma olması doğaldır.

Grafik 16: Ortalama düzeltilmiş plasman faizi, düzeltilmiş faiz maliyeti ve faiz marjının gelişimi

D. RİSKLİLİK DÜZEYİ

Bu kısımda sektörün maruz kaldığı yapısal faiz oranı riskinin seviyesinin belirlenmesi amacıyla çeşitli senaryo analizleri yapılmaktadır. Analizlerde, bankanın varlık ve yükümlülüklerinin yeniden fiyatlama tarihlerine kalan süreler ve ortalama plasman faizi ile kaynak maliyeti veri iken, faiz değişimlerinin banka karlılığı üzerindeki etkisi hesaplanmaktadır. Hesaplamalarda bankanın varlık ve yükümlülüklerinin faiz duyarlılığının analiz dönemi boyunca değişmediği varsayılmaktadır. Ayrıca analizlerde yeni kaynak girişinin olmadığı varsayılmış ve paranın zaman değeri ihmal edilmiştir. Analizlerde kullanılan on farklı senaryo ile her bir senaryoda hangi dönem içerisinde hangi faizin (TL veya YP) ne kadar değiştirildiği Tablo 28’de yer almaktadır. Tabloda yer alan değerler, faizlerde hangi tarihlerde ne kadarlık bir değişimin olduğunu göstermektedir. Örneğin 3 numaralı senaryoda TL faizler 1 ay sonra 1 puan, 1-3 ay arasındaki dönemde 2 puan, 3-6 ay arasındaki dönemde 3 puan ve 6-12 ay arasındaki dönemde 6 puan artmaktadır.

Tablo 28: Yapısal faize ilişkin risklilik seviyesinin belirlenmesinde kullanılan senaryolar

Senaryolar	TL Faizlerdeki Değişim (puan)				YP Faizlerdeki Değişim (puan)			
	1 ay	1-3 ay	3-6 ay	6-12 ay	1 ay	1-3 ay	3-6 ay	6-12 ay
Senaryo 1	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Senaryo 2	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00
Senaryo 3	1,00	2,00	3,00	6,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Senaryo 4	0,00	0,00	0,00	0,00	0,25	0,50	0,75	1,50
Senaryo 5	1,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,50	0,50
Senaryo 6	10,00	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00	0,00	0,00
Senaryo 7	0,00	0,00	10,00	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00
Senaryo 8	-1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Senaryo 9	0,00	0,00	0,00	0,00	-1,00	0,00	0,00	0,00
Senaryo 10	-1,00	-2,00	-3,00	-6,00	-0,25	-0,50	-0,75	-1,50

Yapılan hesaplamalar ile bir yıllık süre içerisinde sektörün karlılığına yönelik alternatif kazanç ve kayıplar Tablo 29’da yer almaktadır¹². Tabloda yer alan kazanç ve kayıplar, faizlerin 1 yıl boyunca sabit olacağı varsayımı altında ortaya çıkması muhtemel alternatif kazanç ve kayıpları temsil etmektedir. Tablodan da görüleceği üzere, Aralık 2004 döneminde sektörün yapısal faiz oranına ilişkin risklilik seviyesi Haziran 2004 dönemine göre artış göstermiştir. Bu husus, daha önceki bölümde de belirtildiği üzere, Haziran-Aralık 2004 döneminde faiz açıklarındaki azalmadan kaynaklanmaktadır. Sektörün “faiz açısından açık pozisyonda” olması sebebiyle faiz artışı senaryoları kayba sebep olurken, faiz düşüşlerinin incelendiği senaryolar kazanç ile sonuçlanmaktadır. Diğer taraftan, YP açıkların TP açıklara göre daha fazla olması sebebiyle, sektör YP faizlerdeki değişmelere karşı TL faizlerdeki değişmelere karşı olduğundan daha duyarlıdır.

Tablo 29: Yapısal faiz oranı riskine ilişkin senaryo sonuçları (milyon YTL)

	Haz.04			Ara.04		
	TL Kalemlerden Kazanç/Kayıp	YP Kalemlerden Kazanç/Kayıp	Toplam Kazanç/Kayıp	TL Kalemlerden Kazanç/Kayıp	YP Kalemlerden Kazanç/Kayıp	Toplam Kazanç/Kayıp
Senaryo 1	-202.879	0	-202.879	-116.789	0	-116.789
Senaryo 2	0	-510.437	-510.437	0	-498.256	-498.256
Senaryo 3	-2.299.182	0	-2.299.182	-1.008.498	0	-1.008.498
Senaryo 4	0	-2.829.663	-2.829.663	0	-2.863.530	-2.863.530
Senaryo 5	-1.172.519	-1.860.368	-3.032.887	-766.366	-1.846.974	-2.613.340
Senaryo 6	-2.028.791	-2.552.185	-4.580.976	-1.167.885	-2.491.278	-3.659.163
Senaryo 7	-5.791.293	-7.313.870	-13.105.163	-4.296.943	-7.078.984	-11.375.927
Senaryo 8	202.879	0	202.879	116.789	0	116.789
Senaryo 9	0	510.437	510.437	0	498.256	498.256
Senaryo 10	2.299.182	2.829.663	5.128.845	1.008.498	2.863.530	3.872.028

¹² Tabloda yer alan tutarlar şu şekilde yorumlanmalıdır: Örneğin, TL faizlerde 1 ay sonra 1 puanlık bir artışın olduğu ve 1 yıl içerisinde başka değişimin olmadığı durumun varsayıldığı 1 numaralı senaryo altında, Aralık 2004 dönemi için, TL kalemlerde 117 milyon YTL’lik kayıp görülürken; YP faizlerin 1 ay sonra 1 puan arttığı durum olan 2 numaralı senaryoda YP kalemlerde 498 milyon YTL’lik kayıp hesaplanmıştır.

VI. LİKİDİTE RİSKİ

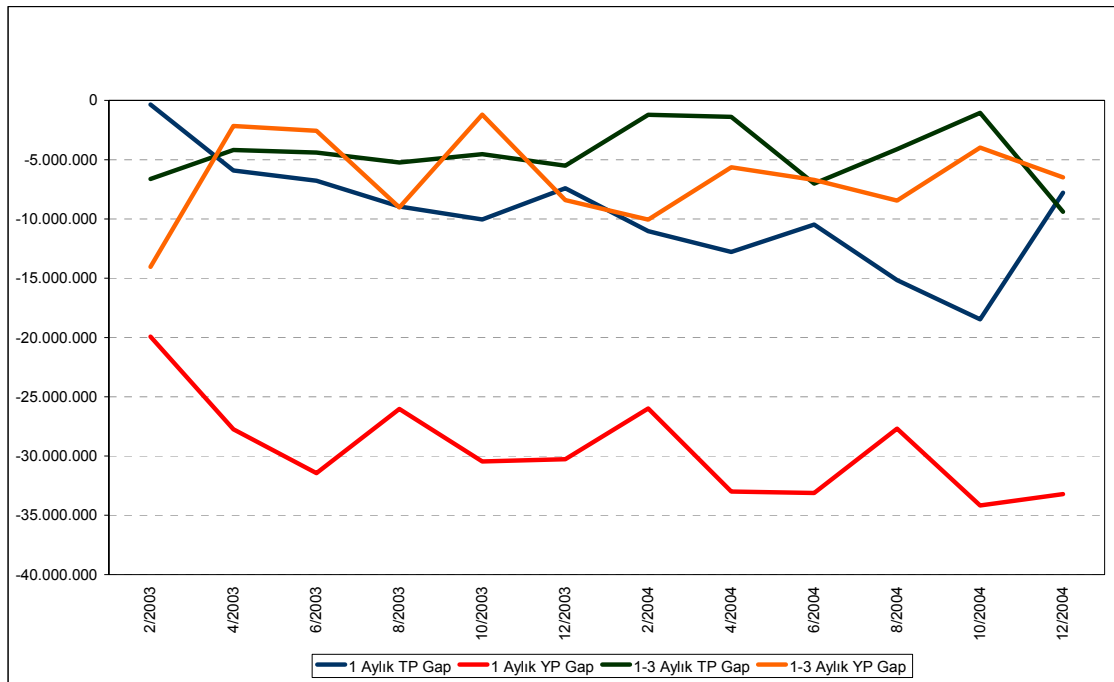
Bankanın nakit akışındaki dengesizlik sonucunda nakit çıkışlarını tam olarak ve zamanında karşılayacak düzeyde ve nitelikte nakit mevcuduna, nakit girişine veya nakit imkanına sahip bulunmamasından kaynaklanan likidite riskinin iki temel bileşeni bulunmaktadır. Bazı ürünlerdeki sığ veya bölümlenmiş piyasa yapısı ve piyasalara giriş engelleri nedeniyle bankanın pozisyonlarını uygun bir fiyatta, yeterli tutarlarda ve hızlı olarak kapatamaması durumunda ortaya çıkan zarar ihtimalini tanımlayan piyasaya ilişkin likidite riski, münferit bankaların fonlama yapısı konusundaki tercihlerinden çok içinde bulunulan piyasanın gelişmişlik düzeyi ile ilgili bir risktir. Fonlamaya ilişkin likidite riski ise münferit bir bankanın nakit giriş ve çıkışlarındaki düzensizlikler ve vadeye bağlı nakit akımı uyumsuzlukları nedeniyle fonlama yükümlülüğünü makul bir maliyet ile potansiyel olarak yerine getirememesi ihtimalini temsil eder.

Bu bölümde, varlık ve yükümlülüklerin sözleşmelerinde belirtilen tarihte ve tutarda nakde dönüştüğü varsayılarak, piyasaya ilişkin likidite riski analiz dışında tutulacak ve varlık ve yükümlülükler arasındaki vade uyumsuzluğu aracılığıyla fonlama likiditesi riski analiz edilecektir. Daha sonra likidite açıklarının gelişimi, açıkların bileşenleri ve risk faktörlerine ilişkin hususlar irdelenecek ve nihai olarak alternatif senaryolar altında maruz kalınan risklilik seviyesinin belirlenmesine çalışılacaktır.

A. RİSKE MARUZ POZİSYON TUTARI

Likidite riski açısından riske maruz pozisyon konumunda olan likidite açıklarının genelde yatay bir seyir izlediği ve özellikle 1 aylık YP açıkların önemli düzeylerde gerçekleştiği ve 2004 yılı içinde artış gösterdiği görülmektedir. Likidite açıklarının gelişimi Grafik 17'de yer almaktadır.

Grafik 17: Likidite açıklarının gelişimi

B. RİSK FAKTÖRLERİNE DUYARLILIK

Bankacılık sektörü için çeşitli vade dilimlerinde kümülatif likidite seviyesi incelendiğinde tüm vade dilimleri itibariyle varlıklar ve yükümlülüklerin çeşitli para cinslerine göre dağılımı içerisinde YTL'nin payının az da olsa artmış olduğu görülmektedir. Bu gelişmeler YTL cinsinden toplam varlıkların toplam yükümlülükleri karşılama oranındaki artışla birlikte değerlendirildiğinde likidite riski açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. YTL cinsinden varlık ve yükümlülüklerin oranında gözlemlenen bu iyileşmeye rağmen YTL cinsinden oransal likidite açığının hala toplam likidite açığının en önemli kalemlerinden biri olması söz konusu para biriminin toplam yükümlülükler içerisinde en büyük paya sahip kalem olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 30: Bankacılık sektörü için çeşitli vade dilimlerinde kümülatif likidite seviyeleri.

BİR AYA KADAR VADELİ										
Para Cinsi	Varlıkların Para Cinsi Bazında Dağılımı (%)		Yükümlülüklerin Para Cinsi Bazında Dağılımı (%)		Varlıklar / Yükümlülükler (%)		Oransal Likidite Açığı* (%)		Likidite Açığı (bin YTL)	
	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04
TRL	48,1	49,8	45	46,5	44,2	48,3	-25,1	-24,0	-37.574	-39.168
USD	27,7	25,6	37,3	35,6	30,8	32,4	-25,8	-24,1	-38.640	-39.238
EUR	17,3	18,3	13,7	15,0	52,3	55,1	-6,6	-6,7	-9.811	-10.941
DGR	6,9	6,3	4	2,9	71,7	97,3	-1,1	-0,1	-1.679	-129
TOPLAM	100	100	100	100	41,4	45,1	-58,6	-54,9	-87.703	-89.476

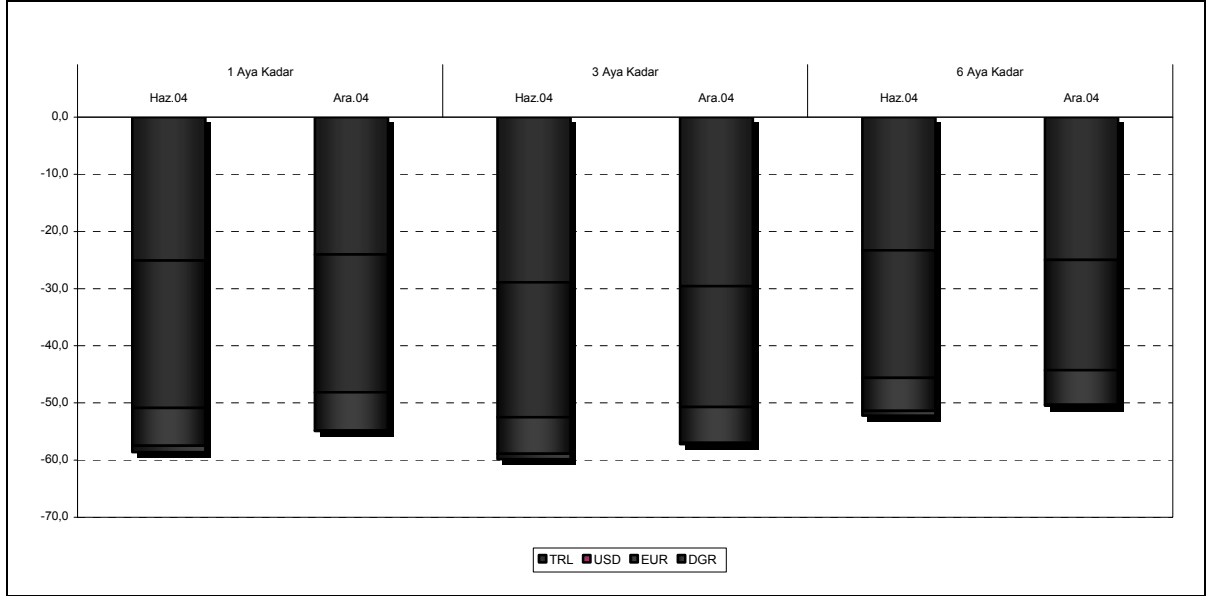
ÜÇ AYA KADAR VADELİ										
Para Cinsi	Varlıkların Para Cinsi Bazında Dağılımı (%)		Yükümlülüklerin Para Cinsi Bazında Dağılımı (%)		Varlıklar / Yükümlülükler (%)		Oransal Likidite Açığı* (%)		Likidite Açığı (bin YTL)	
	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04
TRL	49,1	51,0	48,7	51,4	40,5	42,5	-28,9	-29,6	-62.859	-69.275
USD	27,7	25,5	34,7	32,1	32	34,1	-23,6	-21,1	-51.171	-49.514
EUR	17,2	18,2	13,3	14,1	51,9	55,4	-6,4	-6,3	-13.909	-14.675
DGR	6	5,3	3,4	2,5	71,9	92,6	-0,9	-0,2	-2.049	-426
TOPLAM	100	100	100	100	40,2	42,8	-59,8	-57,2	-129.989	-133.890

ALTI AYA KADAR VADELİ										
Para Cinsi	Varlıkların Para Cinsi Bazında Dağılımı (%)		Yükümlülüklerin Para Cinsi Bazında Dağılımı (%)		Varlıklar / Yükümlülükler (%)		Oransal Likidite Açığı* (%)		Likidite Açığı (bin YTL)	
	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04	Haz.04	Ara.04
TRL	49,2	51,5	46,8	50,5	50,3	50,5	-23,3	-25,0	-55.916	-63.933
USD	29,8	27,5	36,6	32,9	39,1	41,4	-22,3	-19,3	-53.533	-49.312
EUR	15,9	16,5	13,4	14,2	56,8	57,6	-5,8	-6,0	-13.876	-15.366
DGR	5	4,5	3,3	2,4	74	93,1	-0,8	-0,2	-2.033	-423
Toplam	100	100	100	100	47,8	49,5	-52,2	-50,5	-125.358	-129.035

* : Her bir vade diliminde, ilgili para cinsinden likidite açığının o vade dilimindeki toplam yükümlülüklerle oranlanması şeklinde hesaplanmıştır.

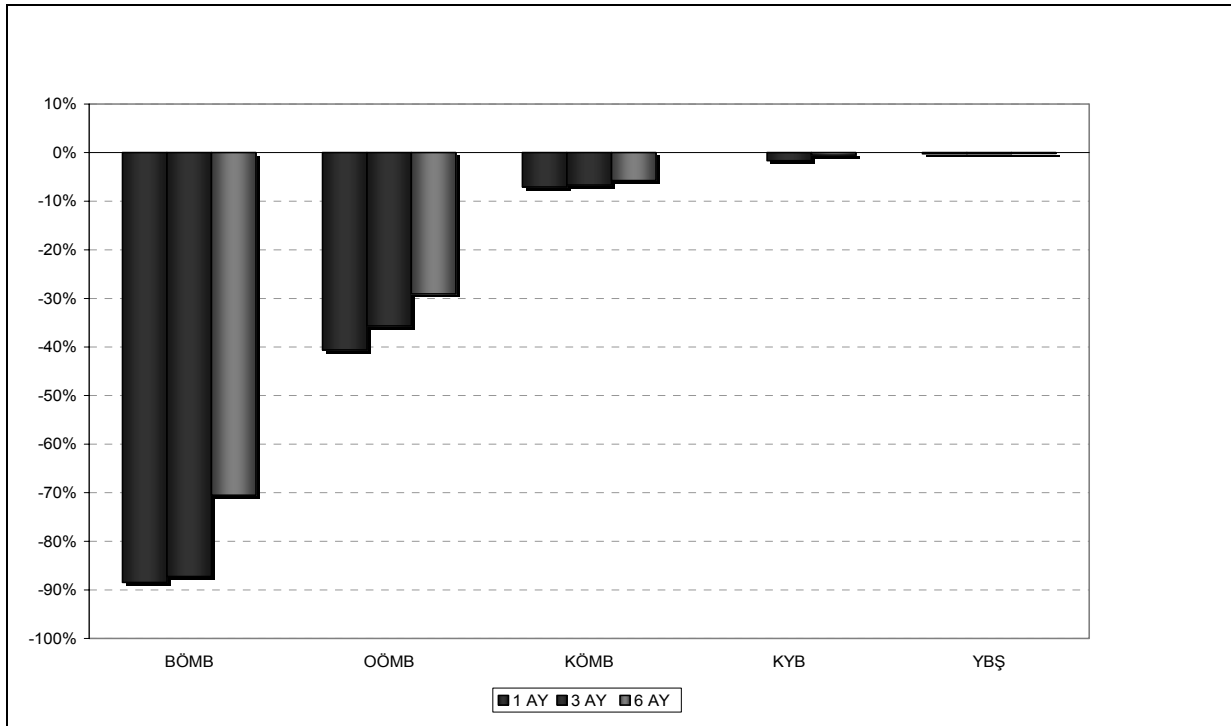
Diğer yandan kümülatif likidite açıkları tutar olarak artmış olmakla birlikte genel olarak para cinsleri itibariyle varlıkların yükümlülüklerle oranının artmış olması analiz dönemi içerisinde likidite riskinin azalmasına neden olmuştur. Oransal likidite açıklarında meydana gelen görece düşüş de bu tespiti destekler niteliktedir. Bankacılık sisteminin genel likidite seviyesinin sözleşmeye dayalı vade ve tutarlara göre ölçülmesi durumunda ortaya çıkan sonuçlar Tablo 30’da yer almaktadır. Varlık ve yükümlülükler arasındaki oransal likidite açıklarının para cinsleri bazında dağılımı ise Grafik 18’de yer almaktadır.

Grafik 18: Para cinsleri bazında oransal likidite açıkları (Haziran 2004)

Sektördeki bankaların likidite ile ilgili tercihlerinin değerlendirilmesi amacıyla bankalar türlerine ve büyüklüklerine göre gruplandırıldığında, oransal olarak en büyük likidite açıklarına sahip banka grubunun daha önceki dönemlerde de olduğu gibi büyük ölçekli mevduat bankaları olduğu görülmektedir. Likidite açıkları kısa vadelerde daha önemli olmakta ve genellikle vadeler uzadıkça söz konusu açıkların oransal paylarında düşüşler gözlemlenmektedir. Likidite açıklarının gruplar ve vadeler bazında almış olduğu değerler Grafik 19’da yer almaktadır.

Grafik 19: Gruplar ve vade dilimleri itibarıyla oransal ve dönemsel likidite açıkları (Aralık 2004)

* Bankalar, mevduat tutarı 5 milyar USD'den fazla olan mevduat bankaları (Büyük Ölçekli Mevduat Bankaları - BÖMB), mevduat tutarı 1-5 milyar USD arasında olan mevduat bankaları (Orta Ölçekli Mevduat Bankaları - OÖMB), mevduat tutarı 1 milyar USD'den az olan mevduat bankaları (Küçük Ölçekli Mevduat Bankaları - KÖMB), yabancı banka şubeleri (YBŞ) ve mevduat toplama yetkisi bulunmayan kalkınma ve yatırım bankaları (KYB) olarak sınıflandırılmıştır.

Bankaların likidite yapısı, ilgili vade dilimlerindeki likit varlıklar ve ödeme yükümlülüklerinin dağılımı açısından irdelendiğinde bankacılık sisteminin tamamı için likit varlık ve yükümlülük kompozisyonunun önceki dönemlere göre önemli bir değişiklik içermediği görülmektedir. Bu çerçevede 1 aylık vade dilimi içerisinde piyasalardan alacaklar ve kredilerin payında küçük bir artış (sırasıyla %34,7'den %35,5'e ve %27,8'den %29,1'e) ve türev işlemlerin payında bir azalış (%14,6'dan %11,3'e) gözlemlenmektedir. Bu tespitlerimiz piyasalardan alacaklar kalemi hariç tutulduğunda diğer vade dilimleri açısından da geçerli olmaktadır¹³. Yükümlülükler açısından ise 1 ay ve 1-3 ay vadeli mevduat kalemlerinin oransal payının artmış olduğu ancak 3-6 ay vadeli mevduatın payında önemli bir düşüş olduğu (%44,2'den 28,3'e) görülmektedir. Piyasalara borçların yükümlülükler içerisindeki payı ise 1 ay ve 1-3 ay vadeli fonlar içerisinde düşüş gösterirken söz konusu kalemin 3-6 ay arası vade dilimi içerisindeki oransal payı önemli düzeyde artış (%29,1'den %40,9'a) göstermiştir.

Seçilmiş likit varlıkların vadeleri ve oransal payları ile ilgili verilerin yer aldığı Tablo 31 incelendiğinde kısa vadeli plasmanların içerisinde kredilerin önemli bir yer tuttuğu ve bunların büyük ölçüde mevduatlar yoluyla fonlandığı görülmektedir. Ayrıca 1 ay ve 1-3 ay vade dilimleri itibarıyla varlık/yükümlülük oranlarının önemli ölçüde düşük olması

¹³ "Piyasalar" kavramı; aktifte Merkez Bankasından alacaklar, para piyasasından alacaklar, ters repo alacakları, bankalardan alacaklar, menkul kıymet ödünç piyasasından alacaklar kalemleri için; pasifte ise Merkez Bankasına borçlar, para piyasasına borçlar, repodan sağlanan fonlar, bankalara borçlar, menkul kıymet ödünç piyasasına borçlar kalemleri için kullanılmıştır.

bankaların toplamış oldukları kısa vadeli fonları görece uzun vadeli aktiflere plase ettiklerini göstermektedir. Bu itibarla, diğer şeyler veriyken, anılan kalemler itibariyle aktif ve pasif arasında efektif vade boşluğu göze çarpmaktadır. Ancak önemli olan aktif ve pasifin bir bütün olarak efektif vadesinin uyumudur.

Tablo 31: Seçilmiş likit varlık ve ödeme yükümlülüklerinin oransal payları (%)

	1 Aya Kadar Vadeli	1-3 Ay Arası Vadeli	3-6 Ay Arası Vadeli
Varlıklar	100,0	100,0	100,0
Piyasalar	35,5	5,4	1,1
Krediler	29,1	61,7	30,8
Menkul Kıymetler*	4,6	10,3	56,1
Diğer Bilanço İçi	19,6	9,4	4,6
Türevler	11,3	13,2	7,4
Yükümlülükler	100,0	100,0	100,0
Mevduat	65,7	81,7	28,3
Piyasalar	11,0	6,3	40,4
Diğer Bilanço İçi	3,9	2,3	1,9
Gayri Nakdi Krediler	12,7	3,6	14,8
Türevler	6,7	6,0	14,5

(*): Alım-satım amaçlı, satılmaya hazır ve vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymetler.

Diğer taraftan mevduatın ve fon kaynakları arasında önemli yer tutan diğer önemli kalem olan piyasalara borçların 3 aya kadarlık vade dilimlerinde yoğunlaşmış olması yapısal vade uyumsuzluğunun likidite riski için oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Aktifte de özellikle menkul kıymetler kaleminin ortalama vadesinin 1 yıldan uzun olması bu tespiti desteklemektedir. Ayrıca Haziran-Aralık 2004 döneminde varlık ve yükümlülüklerin genel vade dağılımında önemli değişiklikler gözlemlenmemektedir. Seçilmiş kalemlerin vade dilimleri itibariyle dağılımları Tablo 32’de yer almaktadır.

Tablo 32: Seçilmiş kalemlerin vade dilimleri itibariyle dağılımı (%) (Aralık 2004 itibariyle)

KALEMLER	1 Aya Kadar	1-3 Ay Arası	3-6 Ay Arası	6-12 Ay Arası	1 Yıldan Fazla	Toplam
Piyasalardan Alacaklar	87,1	4,8	4,3	1,8	1,9	100,0
Krediler	22,0	17,1	14,4	15,1	31,3	100,0
Menkul Kıymetler*	2,7	2,3	7,6	21,7	65,7	100,0
Türevler (aktif nitelikli)	47,2	20,3	9,3	20,2	3,1	100,0
Mevduat	56,2	30,7	6,3	3,9	2,9	100,0
Piyasalara Borçlar	38,6	9,8	9,2	22,7	19,7	100,0
Türevler (pasif nitelikli)	51,6	20,0	8,1	17,6	2,7	100,0

(*): Alım-satım amaçlı, satılmaya hazır ve vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymetler.

Likidite ile ilgili olarak şimdiye kadar yapmış olduğumuz tüm analizler çeşitli kalemlerin sözleşmelerle belirlenmiş tutar ve vadeleri veri alınarak yapılmış analizler olmaktadır. Esasen bankaların gerçek likidite seviyesinin belirlenmesinde menkul kıymet,

mevduat, kredi gibi kalemlerin sözleşmeye dayalı vadeleri değil, efektif olarak bu kalemlerin hangi uzunlukta bankanın bilançosunda yer aldığını gösteren *davranışsal ya da efektif vadeleri* önemli olmaktadır. Yukarıdaki analizler davranışsal sürelerin belirlenmesindeki zorluk nedeniyle sözleşmeye dayalı vadeler esas alınarak yapılmış olup, aksi durumda varılan sonuçlar önemli ölçüde değişebilecektir. Örneğin, alım-satım amaçlı ve satılmaya hazır menkul kıymetlerin vadesi uzun olsa bile kısa süre içerisinde elden çıkarılabilecek olması, vadesiz mevduatların etkin vadelerinin 1 ayın üzerinde olması bir başka deyimle uzun vadeli kaynak niteliğindeki vadesiz mevduatın tortusunun varlığı veya gayri nakdi kredilerin tamamının nakde dönüşmemesi, vadesi dolan mevduatların yenilenmesi gibi hususlar, bankaların likidite seviyelerini önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Diğer taraftan, bankacılık sisteminin kümülatif bazda hesaplanan YP likidite açıkları incelendiğinde, YP açıklarının net tutarlar bazında önemli ölçüde değişmediği ve sektörün toplam YP açığının özellikle büyük ve orta ölçekli mevduat bankalarının açıklarından kaynaklandığı görülmektedir. Genel olarak varlıkların yükümlülüklerine oranının artmış olması ve 1 aylık vade dilimi hariç olmak üzere oransal likidite açıklarının azalmış olması likidite riski açısından olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Gruplar bazında YP likidite açıkları Tablo 33'te yer almaktadır.

Tablo 33: Gruplar itibarıyla YP likidite dengesi (Kümülatif)

Banka Grupları	1 Ay			3 Ay (Kümülatif)			6 Ay (Kümülatif)			12 Ay (Kümülatif)		
	Likidite Açığı (Trl TL)	Var/Yük (%)	Oransal Açık (%)	Likidite Açığı (Trl TL)	Var/Yük (%)	Oransal Açık (%)	Likidite Açığı (Trl TL)	Var/Yük (%)	Oransal Açık (%)	Likidite Açığı (Trl TL)	Var/Yük (%)	Oransal Açık (%)
BÖMB	-33.696	36,6	-63,4	-47.363	35,7	-64,3	-48.662	41,6	-58,4	-42.279	52,6	-47,4
OÖMB	-13.085	41,1	-58,9	-15.934	44,4	-55,6	-17.550	48,9	-51,1	-17.617	53,1	-46,9
KÖMB	-3.319	33,4	-66,6	-3.657	37,6	-62,4	-3.493	46,0	-54,0	-3.424	50,6	-49,4
KYB	-137	79,6	-20,4	-220	78,7	-21,3	-282	76,5	-23,5	-282	79,2	-20,8
YBŞ	107	108,2	8,2	45	102,0	2,0	546	121,7	21,7	340	109,7	9,7
Toplam	-50.130	39,1	-60,9	-67.129	39,8	-60,2	-69.441	45,7	-54,3	-63.263	54,3	-45,7

C. RISK FAKTÖRLERİNİN GELİŞİMİ

Likidite riski bankanın varlık ve yükümlülükleri arasındaki likidite dengesine bağlı olduğu için, likidite riskine ilişkin risk faktörleri, varlık ve yükümlülüklerin tutarlarını etkileyen tüm risk faktörlerinden oluşmaktadır. Bu çerçevede, varlıkların fiyatlarını etkileyen çeşitli unsurlar (ör. piyasa riski faktörleri), varlıkların tahsil kabiliyetini etkileyen çeşitli unsurlar (ör. kredi riski faktörleri), yükümlülüklerin talep edilme oranlarını etkileyen çeşitli unsurlar (ör. vadesiz mevduatların talep edilme oranları) gibi risk faktörleri aslında aynı zamanda birer likidite riski faktörüdür. Bu faktörlerden bazıları daha önceki kısımlarda açıklanmış olup, bazılarının ilişkin ise halihazırda yeterli veri bulunmamaktadır.

D. RİSKLİLİK DÜZEYİ

Bu bölümde, sektörün likidite riskinin seviyesini belirleyen en önemli kalemler konumunda olan aktifte ticari portföydeki menkul kıymetlerin ve pasifte mevduatın davranışsal vadelerine ilişkin senaryoların oransal likidite açığı üzerine etkisi incelenecektir. Bu çerçevede, vadesiz mevduatların ne kadarının davranışsal vadesinin bir aydan daha uzun olduğu, ticari portföyde yer alan ve vadesine kalan süre bir aydan daha uzun olan menkul kıymetlerin ise ne kadarının ikinci el piyasada satılabileceğine yönelik 10 farklı senaryonun sektörün oransal likidite açığı üzerine etkileri Tablo 34 ve Tablo 35'te yer almaktadır. Tablolar incelendiğinde, bahsi geçen iki oranın yüksek değerleri için likidite açığının önemli düzeyde azaldığı ve likidite fazlasına dönüştüğü görülmektedir. Ayrıca menkul kıymetlere yönelik senaryoların, mevduata yönelik senaryolara kıyasla likidite oranları üzerinde daha etkili olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni, menkul kıymetlerin neredeyse tamamının vadesinin 1 aydan daha uzun olmasıdır. Diğer taraftan Haziran 2004 ve Aralık 2004 dönemleri için yapılan analizler karşılaştırıldığında, Aralık 2004 döneminde gerçekleşen oransal likidite açıklarının Haziran 2004 dönemine kıyasla daha düşük olmasının da etkisiyle, Aralık 2004 dönemi senaryoları daha olumlu sonuçlar üretmektedir.

Tablo 34: Çeşitli senaryolar için oransal likidite açıkları (Haziran 2004)

Haz.04		Vadesiz Mevduatın Ne Kadarı 1 Aydan Daha Uzun Vadeli									
		10%	20%	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	100%
Ticari Portföyde Vadesi 1 Aydan Daha Uzun Olan Menkul Kıymetlerin Ne Kadarı İkinci el Piyasada Nakde Çevrilebilir	10%	-55%	-54%	-52%	-51%	-50%	-48%	-47%	-45%	-43%	-42%
	20%	-50%	-49%	-48%	-46%	-45%	-43%	-42%	-40%	-38%	-36%
	30%	-46%	-44%	-43%	-41%	-40%	-38%	-36%	-34%	-32%	-30%
	40%	-41%	-40%	-38%	-37%	-35%	-33%	-31%	-29%	-27%	-24%
	50%	-37%	-35%	-34%	-32%	-30%	-28%	-26%	-24%	-21%	-19%
	60%	-33%	-31%	-29%	-27%	-25%	-23%	-21%	-18%	-16%	-13%
	70%	-28%	-26%	-24%	-22%	-20%	-18%	-15%	-13%	-10%	-7%
	80%	-24%	-22%	-20%	-18%	-15%	-13%	-10%	-8%	-5%	-2%
	90%	-19%	-17%	-15%	-13%	-10%	-8%	-5%	-2%	1%	4%
	100%	-15%	-13%	-10%	-8%	-5%	-3%	0%	3%	6%	10%

Tablo 35: Çeşitli senaryolar için oransal likidite açıkları (Aralık 2004)

Ara.04		Vadesiz Mevduatın Ne Kadarı 1 Aydan Daha Uzun Vadeli									
		10%	20%	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	100%
Ticari Portföyde Vadesi 1 Aydan Daha Uzun Olan Menkul Kıymetlerin Ne Kadarı İkinci el Piyasada Nakde Çevrilebilir	10%	-49%	-48%	-47%	-45%	-44%	-42%	-40%	-38%	-36%	-34%
	20%	-45%	-44%	-42%	-41%	-39%	-37%	-35%	-33%	-31%	-29%
	30%	-41%	-39%	-38%	-36%	-34%	-32%	-30%	-28%	-26%	-23%
	40%	-37%	-35%	-33%	-31%	-29%	-27%	-25%	-23%	-20%	-18%
	50%	-32%	-31%	-29%	-27%	-25%	-22%	-20%	-18%	-15%	-12%
	60%	-28%	-26%	-24%	-22%	-20%	-18%	-15%	-12%	-10%	-7%
	70%	-24%	-22%	-20%	-18%	-15%	-13%	-10%	-7%	-4%	-1%
	80%	-20%	-17%	-15%	-13%	-10%	-8%	-5%	-2%	1%	4%
	90%	-15%	-13%	-11%	-8%	-6%	-3%	0%	3%	7%	10%
	100%	-11%	-9%	-6%	-4%	-1%	2%	5%	8%	12%	16%

VII. SONUÇ

Raporda çeşitli risk türleri itibarıyla genel risklilik düzeyindeki gelişim, risk profilinin bileşenleri, banka gruplarının risklilik düzeyinin karşılaştırılması ve risk yoğunlaşmalarının yaşandığı alanlara ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir. Raporun muhtelif bölümlerinde yapılan analizler bir bütün olarak ele alındığında Haziran-Aralık 2004 döneminin risklilik açısından genel ekonomideki gelişmelere paralel olarak pozitif gelişmelerin yaşandığı bir dönem olarak değerlendirilmektedir.

Esasen Türk bankacılık sisteminin risklilik düzeyinin son yıllarda önemli ölçüde değişiklikler gösterdiği görülmektedir. İstisnalarla birlikte, son yıllarda faiz ve döviz kurlarında ve bunların volatilitesindeki azalma bankaların maruz kaldıkları piyasa risklerini önemli ölçüde azaltmış, yeniden sermayelendirme (recap) programının da etkisiyle kredi portföyünün yeniden gözden geçirilerek tahsili gecikmiş alacaklar için önemli ölçüde karşılık ayrılması kredi riskinin azaltılmasına katkıda bulunmuştur.

Haziran-Aralık 2004 döneminde, bir bütün olarak değerlendirildiğinde kredi, piyasa, yapısal faiz oranı ve likidite riski açısından olumlu gelişmeler gözlemlendiği söylenebilecektir.